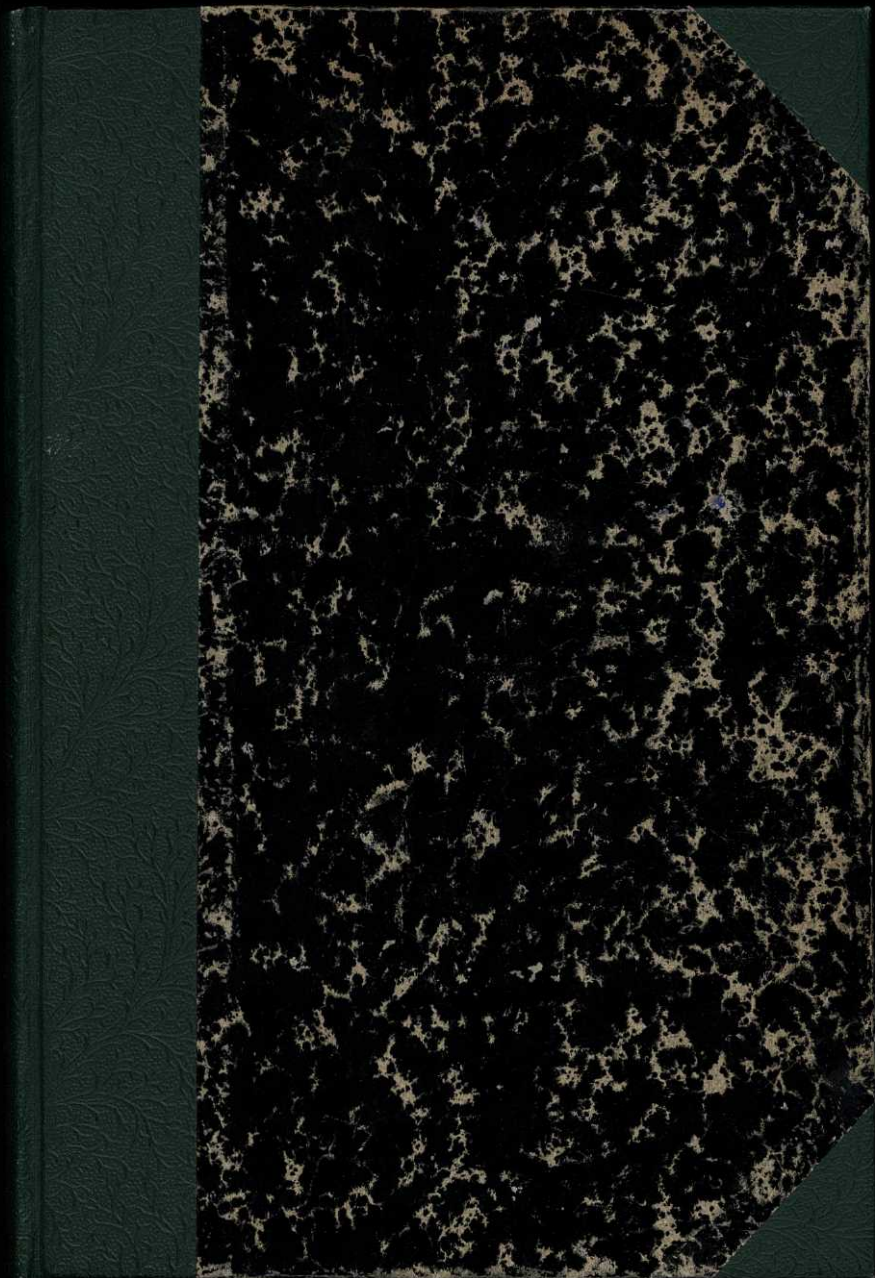

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Litt.
Sv.

TRANEMÅLA
SÄMLINGEN

SKÄNKT TILL
GÖTEBORGS
STADSBIBLIOTEK
AF
AUGUST RÖHSS

Allmänna Sektionen

Litt.

Sv.

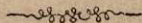
EN ARBETARES LEFNADSÖDEN

ELLER

SLAFLIFVET I SVERIGE.

AF

PEHR THOMASSON.

GÖTEBORG.
C. F. Arwidssons Förlag.
1859.

I.

Käre läsare! Jag vill i denna lilla berättelse meddela min egen lefnadshistoria, och måste således till en början, efter de upplysningar jag erhållit af min salig mor, lemna några underrättelser angående min börd jemte andra förhållanden under de första åren af min barndom.

Min mor var dotter af en manhaftig rotesoldat, som stupade i Finska kriget 1809. Hennes enda broder blef fadrens efterträdare i tjensten. Han gifte sig snart och öfvertog soldattorpet, hvilket hade till följd, att min mor måste ut och tjena. Hon var nu nitton år gammal och i öfrigt en täck och liflig jänta, som var omtyckt och värderad af alla som kände hennes goda uppförande. Hon fick derföre tjenst hos en af församlingens rikaste bönder, der hon innan kort blef närmare bekant med sonen i huset. Denna bekantskap slutade med en kärlek som var orsaken till mitt lif, och således äfven till alla de ljusa och mulna dagar som jag sedermera har upplefvat. När husbonden fick reda på rätta förhållandet, blef en förskräcklig uppståndelse i hela huset. Han kallade min mor i enrum och förklarade med högtidlig röst, att om hon ville tiga

med sanningen och gifta sig med en af hans tjänsteträngar, som han redan vidtalat om saken, så skulle han lemna dem ett godt torp, samt äfven nödiga penningar till bosättning. Min mor var för stolt till att ingå på ett dylikt förslag, hvilket hon tillbakavisade med förakt, ehuru min far var nog lågsinnad att understödja detsamma. Efter många öfverläggningar i ämnet, blef hon slutligen körd på porten och förbjuden att vidare visa sig inom deras dörrar.

Med bedröfvansens pilar i hjertat och blygselns rodnad på kinderna, återvände hon till brodern, som emottog henne med mustiga svordomar, ehuru han hyste medlidande med hennes ställning, som han sökte att mildra så vidt han kunde. Äfven hans hustru var vänlig och beklagade af hjertat sin olyckliga svägerska, den hon med villighet lemnade plats i sin lilla stuga. Här föddes jag till världen en kulen höstdag 1810. Morbror åtog sig att ombestyras min döpelse, hvilket var förenadt med många svårigheter, emedan hans egen hustru för tillfället var sjuk och ingen annan ville gerna vara gudmor till ett oäkta barn. Han var på många ställen och hörde efter, men alla voro för tillfället hindrade. Slutligen blef han en smula förargad, stoppade mig ned i en läderrensel och bar mig sjelf till prestgården. Prostinnan var nog hederlig att bära mig till dopet, i hvilket jag erhöll namnet Thore, efter morfar, som hade varit en dugtig karl i sina dar, hvilket man hoppades att äfven jag skulle blifva.

Min mor gick ännu en gång till min far och bönföll i bevekande ordalag om litet hjälp i sin betryckta

ställning, men alla hennes böner voro förgäfves: han var hård och sluten som en kal klippa.

„Du skall stämma den sakramentskade rackaren“ yttrade morbror. „Låt mig bara få saken om hand, så skall han snart stå till rätta inför Pontius Pilatus, der jag skall hålla honom så varm som en nykläckt gåsunge.“

„Nej;“ svarade min mor, „det må gå hur det vill, men draga till tinget med honom och stå som ett spektakel inför allmänheten, kan jag omöjligen få mig till; jag skulle dö af blygsel. Dessutom vore det föga vunnet på det hela, ty efter lag kunde jag inte få mer än femton eller tjugo riksdaler om året i fosterlön under gossens minderårighet. Det vore visserligen mycket för mig, men då han, som röfvat min oskuld och samvetsfrid, kan vara nog obarmhertig att neka mig detta, så skall jag försöka att sjelf draga mig fram. Gud allena vet hur djupt jag är bedragen, och jag hoppas att Han också hjälper mig att bära fattigdomens börda. Jag skall arbeta och bedja; af hjertat bedja äfven för honom som fläckt min ära. Den dag varder nog kommande då han får ångra sitt handlingssätt mot mig. Måtte den icke komma för sent!“

Detta var och förblef hennes oryggliga beslut, som hon troget vidhöll ända till döddagar, oaktadt min morbror gjorde allt för att bibringa henne en annan öfvertygelse, ty han hyste ett osläckligt hat till den rike bondsonen, som skändat hans syster.

Emellertid bodde vi nu i soldattorpet. Till en början voro mor och svägerskan såta vänner, och allt

gick så bra man kunde hoppas under dylika omständigheter; men småningom uppstod litet groll dem emellan, som slutligen utbröt i riktig osämja. Stugan blef allt mindre och mindre. „Skökan och hennes unge“ voro i vägen öfverallt. Morbror försökte väl att stifta fred, hvilket äfven lyckades för en tid; men endast för att ånyo uppflamma i ännu vildare låga. Många och hvassa voro de stickord som min mor fick uppbära. Hon var dock nödsakad att tiga och lida.

Under sådana förhållanden gick vintern, och våren nalkades. Med tillhjälp af brodern, byggde min mor en boning i skogen, ett litet stycke från soldattorpet. En sådan boning eller jordbo, som den vanligen kallas, är icke svår att åstadkomma äfven för den fattigaste. I sluttningen af en backe gräfver man en grop, så stor som man finner för godt, och har sålunda genast väggar på tre sidor, hvarefter man staplar upp en stennmur på den fjerde, som utgör sjelfva gafveln. Man lägger sedan smärre furuträd från backen ut till muren, hvilka betäckas med näfver, ris och jord. På södra sidan af taket lemnas en liten öppning till fönster, ifall man har råd att bestå sig ett dylikt, annars nyttjas en liten brädlapp, som lyftes upp då man vill ha ljus i kulan. Inredningen är lika enkel och anspråkslös. I det ena hörnet lägger man ett par flata stenar, gör sedan ett litet hål i taket för röken, och dermed är spiseln färdig. Något annat golf än sjelfva jorden kommer icke i fråga. Mesta kostnaden förorsakar dörren, som måste vara af bräder och äfven hafva gångjern och klinka, om den skall vara någorlunda ändamåls-

enlig. Denna omständighet blef dock härvidlag ganska billig; ty morbror var i nödfall både snickare och smed.

Många sådana boningar gifvas i Sverige, och många menniskor anse det för stor lycka att ega en sådan.

Vår jordbo var snart färdig och till på köpet ganska rymlig, ty den var invändigt minst åtta alnar i kvadrat. Flyttningen var också snart verkställd. Hela bohaget bestod i en kista, en säng samt tvenne små grytor och några lerkärl. Den förnämsta och be-svärligaste möbeln var jag, som blef sist, på moderliga armar, transporterad till stället.

Min mor var mäktigt glad öfver sin nya boning. Hon hade nu ett hem, der hon kunde styra och ställa efter eget behag, utan att blifva hånad och bespottad för sina åtgöranden. Hon arbetade därför af alla krafter för att lifnära sig och mig, som hon innerligt älskade, fastän jag var en ofrivillig orsak till hennes fattigdom och lidande. Hon kunde både sy och spinna, och fick tillräckligt med arbete från närmaste by. Arbetet gaf bröd, sill och potatis; skogen försåg oss med ved, så att vi voro skyddade både mot hunger och köld. En sak var det likväl som mycket smärtade min mor: hon var nemligen nödsakad att lemna mig ensam hemma, då hon gick ut på bygden för att skaffa arbete och föda. Vid sådana tillfällen lade hon mig i sängen, der jag fick fördrifva tiden hur jag kunde, medan hon var borta, som ibland var en hel dag. Det gick ändå någorlunda an innan jag kunde gå. Nu blef det mera bekymmersamt; ty jag vände upp och ned på så mycket

som fanns i stugan. Jag hade isynnerhet ett godt öga till spinnrocken, som jag aldrig kunde låta bli. En dag stjelpte jag honom öfverända i spiseln, så att hjulet gick sönder. Efter den betan tog min mor ett litet streck och band mig fast vid sängfoten, der jag fick stå medan hon var borta. Det var dock endast när hon var i ärenden, som jag stod sålunda fångslad. Om sommaren, när hon gick ut på arbete, fick jag alltid följa med. Vid ett tillfälle var nära att detta sällskapande hade kostat mitt lif.

Det var en vacker vårdag i slutet af Maj. Min mor var sysselsatt med att sätta potatis på ett svedjeland, beläget långt borta i en vild skog. Jag var tre år gammal och stultade beskäftigt omkring henne under arbetet, hvilket jag sökte underlätta på mitt sätt, som egentligen bestod i att ställa till oreda. Dagen var tryckande varm, och jag insomnade på en närbelägen sten. Min mor bar mig genast bort till skogen och lade mig till ro under en lummig björk, hvarefter hon återvände till sitt arbete. Hon tyckte slutligen att min slummer var bra lång och gick därför bort att väcka mig. Men när hon kom till stället, var jag redan — försvunnen. Hon ropade mitt namn; hon genomletade skogen från alla håll och kanter; hon sökte hela dagen och natten, tills hon sanslös dignade ned på marken. Hon vaknade åter till lif och började på nytt att söka, men allt var förgäfves. Slutligen begaf hon sig fram till kyrkobyn och anmälte förhållandet. Man tröstade henne allmänt med den hugneliga försäkran, att jag redan var uppäten af vargarna, hvilket hon borde tacka

Gud för. På hennes enträgna böner kommo dock en mängd menniskor tillsammans, som i ordentlig skallgångingo ut att söka det borttappade fåret. Efter tvenne dagars träget sökande funno de mig äntligen i ett tätt busksnår, nära utsvulten och förgråten, ty det var på fjerde dagen af min bortovaro. Min mor blef nära vansinnig af glädje. Hon höll på att qväfva mig till döds med sina kyssar och omfamningar, som nästan aldrig ville taga slut.

Orsaken till mitt plötsliga försvinnande var lätt att förklara. Jag hade troligen sofvit en stund och sedan vaknat upp, hvarpå jag yrvaken och förvirrad begifvit mig inåt skogen, derifrån jag förgäfves sökte någon utgång.

Denna händelse står ännu tydligen för min själs blickar, och ifrån denna stund minnes jag allt, som jag hädanefter kommer att berätta.

II.

Vår koja hade en ganska vacker belägenhet. På trenne sidor var den omringad af en stor furuskog, och på den fjerde af en sorlande bäck, beskuggad af grönskande björkar och alar. På norra sidan om bäcken reste sig en jättestor klippa. Här var egentligen mitt favoritställe; ty ifrån toppen af densamma kunde jag se kyrkan och mycket annat som väckte min stora beundran. Jag såg äfven soldattorpet, som var temligen närbeläget, ehuru jag aldrig fick komma dit. Kyrkan

var dock den punkt som fängslade största uppmärksamheten. Mor gaf nödiga förklaringar öfver både ett och annat som angick densamma; men detta var icke nog i mitt tycke; jag ville sjelf till stället och taga reda på saken.

„Det skall du äfven få, när jag hinner att skaffa dig nya kläder,“ svarade hon.

Det dröjde länge innan detta inträffade. Våra tillgångar voro små, men vi ledo dock ingen egentlig nöd. Jag kan aldrig påminna mig att jag bad om mat, utan att erhålla, åtminstone sill och bröd. Vår jordbo var icke heller så otreflig som man kan förmoda. Om sommaren var den sval, och om vintern varm; tack vare den barmhertiga skogen. Solen tittade alltid vänligt ner genom takfönstret, emedan hon aldrig blef varse annat än ordning och renlighet derinne. Mor var flitig som en myra. Rocken surrade hela dagen och långt in på natten. Hvarje söndag gick hon till kyrkan, då hon äfven hemförde proviant för kommande veckan och en liten hvetekaka åt mig. Hon var nästan alltid sorgsen och nedslagen när hon kom hem. Hon satte sig då vanligen i sängen och drog en djup suck, hvarefter hon med en känslig och väljudande stämma sjöng följande visa:

„Hvarför skulle du mig svika,
Som jag höll så hjertans kär?
Hvarför håna mig tillika?
Fast mot dig jag ringa är,
Äger jag likväl ett hjerta,

Känsligt för båd' fröjd och smärta,
Fast mot dig jag ringa är.

Hvarför lofvade du kärlek
När det ej din mening var?
Skall jag därför lida smälek
Alla mina lefnadsdar?
Skall jag ensam, tyst och sluten
Vandra gäckad och förskjuten
Alla mina lefnadsdar?

Tåligt på min lefnadsbana
Vill jag gå min törnestig.
Intet menskligt bröst skall ana
Hvilka qual som tära mig;
Jag vill icke mera gråta,
Endast älska och förlåta;
Gud i nåd han ser till mig.“

Min mor var alltid vacker i mina ögon, men aldrig vackrast när hon sjöng. Hennes stora ljusblå ögon simmade i tårar och hela ansigtet strålade af en förklarad glans. Hon var säkert mycket gudfruktig; ty både morgon och afton låg hon länge på knä framför sängen och bad. Hon lärde äfven mig att tidigt fly till Gud i bönen. Innan jag somnade, fick jag hvarje afton läsa och sedan emottaga några förmaningar, stränga och allvarsamma om jag under dagens lopp varit olydig och elak, milda och förlåtande om jag varit god och beskedlig.

Så förflöt tiden inom vår låga koja, fridfullt och stilla som månen blickar ned på en slumrande dal. Sällan kom någon fremmande till oss, utom vid skörde-

tiden, då man ville hafva mor ut på dagsverke. Detta inträffade blott i högsta nödfall, emedan man icke gerna ville hafva henne på arbete „för ungens“ skull, som man fruktade för att äfven få föda, — en fruktan som var alldeles öfverflödig, ty jag fick aldrig följa med, då hon var på arbete hos fremmande. „De skola inte hafva dig och drifva gäck med,“ sade hon med en djup suck och läste mig inne. Den ende fremmande, som oftare helsade på, var morbror. Han kom regelmässigt en gång i veckan och dröjde en längre stund. Han var städse glad och munter. Jag red ranka på hans knä, och lyssnade med begärlighet till de många historier, som han hade att förtälja från sista mötet. Innan han gick sina färde gaf han vanligen en slant åt mig och stundom en tolfskilling till mor. Han förklarade många gånger för mor, att jag borde ut och tigga för att underlätta hennes brödbekymmer; men hon ville aldrig ingå på detta förslag. „Det duger inte att vara både fattig och högmodig,“ sade han. „Kalla det hur du vill, men tigga skall han inte så länge jag lefver,“ svarade mor; och dermed var dispyten slut.

Vid fem års ålder fick jag äntligen nya kläder, så att jag kunde följa med till kyrkan, som länge hade utgjort högsta målet för mina önsknings.

Det var en söndag i början af våren, och ett det gudomligaste väder man kan tänka sig. Solen lyste i granna färger på den nylöfvade skogen, som andades kärlek och fröjd, från sippan i dalen till skogens bevingade sångarskara, som i tusende olika toner gaf sin vårfröjd tillkänna.

Vid sidan af mor vandrade jag fram genom skogen, glad i själ och hjerta som en qvittrande lärka. Snart kommo vi till landsvägen och vidare fram till kyrkan, hvilken var belägen endast en half mil ifrån vårt hem. Mor tog mig genast vid handen och ledde mig bort till en vrå på kyrkogården, der hon satte sig ned på en grön grafkulle. „Här hvilas min mor,“ sade hon suckande och strödde några hvitsippor på gräsmattan. Jag kunde hvarken sitta eller stå; jag kunde knappast tänka, så förvirrad var jag af alla de nya föremål, som här mötte mina blickar: högtidsklädda människor af alla åldrar stodo gruppvis mellan grafvarna; klockorna klingade högtidligt genom luften; den ena likfärden efter den andra skred långsamt förbi; klockaren sjöng, presten läste, barn och fruntimmer greto; männerna skottade slutligen mull på de döda, hvarefter de begåfvo sig in i templet, dit vi äfven följde.

Här inom helgedomen blef jag ännu mera förvånad. Orgelns brusande toner, i förening med sången, bedöfvade för några ögonblick alla mina sinnen. Småningom började jag att kunna reda föremålen. Jag beundrade det höga tempelhalvvet, den målade predikostolen samt äfven presten, fast Gud skall veta att jag förstod föga eller intet af hans långa predikan. Min största beundran väckte altartaflan, som föreställde Christi förklaring, hvilken jag oaförligen betraktade under hela gudstjensten. Frälsarens bild med sin helgongloria var i mina ögon lefvande. Jag såg tydligen hur han rörde sig och huru mildt och välsignande han blickade ned på sin församling. Denna syn kan jag aldrig glömma,

och säkert är, att jag ifrån den stunden läste mina böner med mera andakt än förut.

När vi sedan återkommo till hemmet, hade mor att göra i många dagar, för att gifva nödiga förklaringar öfver allt hvad jag sett och hört.

Det var min första kyrkogång, och äfven den sista som jag bevistade i sällskap med henne, och därför kan den aldrig gå ur mitt minne.

Under hela sommaren var mor sjuklig. Hon blef blekare med hvarje dag. Rocken surrade mindre och hon läste mera i Nya Testamentet. Slutligen orkade hon inte att lemna sängen, och hon orkade inte heller att äta något bröd, om det icke på förhand legat en stund i vatten. Jag passade upp henne så godt jag kunde, hvilket skulle varit högst otillräckligt, om jag icke fått biträde af morbrors hustru. Det groll som varit rådande mellan mor och henne var nu alldeles försvunnet. Hon kom alla dagar till oss med litet mjölk; det enda som mor numera kunde förtära.

Sjukdomen var säkerligen svår; ty jag såg med grämselse att hon led förskräckligt. När plågorna lindrades, talade hon alltid vänligt och förmanade mig till att vara gudfruktig och arbetsam samt lydig emot morbror, som lofvat att se mig till godo, ifall hon skulle falla undan; något som var ganska troligt, emedan hennes krafter dukat under i striden mot fattigdomen och lidandet. En afton, sedan jag krupit till henne i bädden, tog hon ett litet bernstenskors, som hon i ett svart bomullsband bar om halsen, och fästade det i samma ställning på mig. Hon tryckte mig sedan kramp-

aktigt till sitt hjerta, då jag kände att några stora tårar droppade mig i ansigtet. Efter vanligheten läste jag aftonbönen och insomnade. När jag vaknade morgonen derpå, sökte jag förgäfvos att väcka henne till lif: hon var och förblef — död.

Jag skyndade genast till morbror att anmäla händelsen. Åtta dagar sednare följde jag henne till grafven, der hon fick hvila under samma kulle, som hon sist hade suttit på, då vi voro vid kyrkan. Frid öfver hennes stoft och välsignelse öfver hennes minne!

III.

Det är tungt att blifva moderlös vid sex års ålder, och ännu tyngre då man icke har någon far att hålla sig till, såsom händelsen var med mig. Jag sörjde min mor bitterligen, fast jag i min barnslighet icke kunde rätt fatta min stora förlust. För tillfället sörjde jag mest öfver den omständigheten, att icke klockorna ljödo när mor bars till grafven. Jag sporde morbror efter orsaken och erhöll följande svar:

„Din mor hade inte gått till nattvarden på ett år — hon var ju sjuklig, stackars kräk — och därför nekade presten till ringningen; så föregaf han åtminstone, ehuru det egentliga skälet var i min tanka något helt annat; din mor har nemligen icke gjort sina „prestadagsverken“ och icke heller betalt offer för sista året; hon efterlemnade ännu mindre någon ko i likstol. Af denna anledning nekade presten till ringningen. Så brukar han göra i dylika fall.“

Jag begrep inte andemeningen af dessa ord; men säkert är att de gjorde ett vidrigt intryck på mitt späda hjerta.

„Strunt i den saken!“ fortsatte morbror. „Klockorna göra ingenting till saligheten.“

Detta var äfven min tro; men händelsen grände mig likafullt, ty jag ansåg den som en orättvisa mot mors minne.

„Pojken måste ut på bygden och tigga. Vi kunna inte hafva råd till att föda honom längre; han äter som en varg.“

Så sade morbrors hustru när jag varit der några dagar, och till sist blef det äfven beslutadt att jag skulle ut och försöka min lycka i den vägen. Saken var mig högst motbjudande; jag beklagade mig för morbror.

„Nöden har ingen lag“ svarade han. „Det är inte så farligt heller, skall du begripa. Jag har sjelf gått och tiggat i min dar, hvilket går förbannadt bra, när man blir en smula van. Jag har sjelf några skrikhalsar att försörja, och lönen är f—n så knapp, annars skulle du nog få bli hemma; nu är det platt omöjligt. Jag har redan vidtalat Ströms flicka, som tar dig med till en början; sen går det af sig sjelf. Intet lip och tjut, pojke, . . . friskt vågadt är hälften vunnet! . . . Det är inte värre för dig än tusentals andra, som drifva samma yrke.“

Följande morgon fick jag en liten påse under armen, och ledsagades af morbror till närmaste torp, der jag fick en liten trasig och rödhårig flicka till sällskap på färden.

„Adjö med dig, och lycka på resan!“ sade morbror. „När du får påsen full eller blir ledsen af verlden kan du luffa hem, der du alltid är välkommen, fast käringen gormar ibland.“

Med dessa ord vände han mig ryggen och gick sina färde.

Jag vill icke försöka att beskrifva mina känslor i detta ögonblick. Det gick rundtom i mitt lilla hufvud och hjertat pickade hörbart. Jag tänkte med saknad på de fridfulla dar, som jag upplefvat i vår jordbo, och fasade för dem som jag nu gick till möte i vida verlden, den jag föga eller intet kände. Mina tårar runno strida och högt snyftande tog jag de första stegen på min föresatta bana.

Flickan, som jag fått till sällskap, sökte att trösta mig. Hon hade länge gått i tiggareskolan och påstod att det icke var så ledsamt heller, som jag i min dumhet föreställde mig. „Vi slippa att svälta“ sade hon och trallade en munter visa, som jagade undan mina bekymmer för en stund. Snart kommo vi till en större bondgård. Jag ville stanna utanför, medan hon gick in; men detta dugde inte i hennes mening. Hon var ett par år äldre än jag och följaktligen äfven starkare, hvarför hon tog mig i armen och föste mig in i stugan.

„Hvad är det för en liten satunge, som du nu har fått i sällskap?“ yttrade mannen i huset, som satt vid bordet och åt.

„Jordbo-Lises Thore,“ svarade min följeslagerska. „Jaså“ återtog mannen; „det är således rike Jösses pojke. F—n skulle ta sådana snåljobbar, som icke

skämmas för att vrida ihop ungar och skicka ut på bygden. Vore han fattig skulle jag ingenting säga, men nu är han den rikaste i hela församlingen och stolt af bara hin. Han borde sjelf draga försorg om sin afkomma, ifall han hade någon hut i sig. Hur gammal är du, pojke?"

„Sex år“ svarade flickan; ty sjelf var jag så blyg och rädd att jag icke kunde få fram ett ord.

„Det var en liten grann pojke, och synd är det om den stackaren som mistat sin mor,“ sade hustrun i en mild ton.

„Åhja! pojken ser icke illa ut; men väl var det att modren dog, annars hade vi snart fått henne med på socknen.“

Efter detta yttrande tog mannen sin hatt och gick ut, hvarvid han i förbigående kastade en vred blick på mig. Hustrun märkte säkert att jag var sorgsen, ty hon smekte mig vänligt på kinden, i det hon gaf mig en stor smörgås. Ack, hvad den maten smakade och den smekningen gjorde godt i min själ! Jag gick nu mera modigt framåt på min stråt och var innan kort så hemmastadd i yrket, att jag kunde både tala och svara; man påstod till och med att jag var temligen munvig. Snart var jag också allmänt känd inom församlingen under namn af Lises Thore, hvilken benämning jag sedermera bland allmänheten fått behålla i alla mina dar.

Tiggarlifvet har likasom allt annat både sina ljusa och mörka sidor. De sednare voro dock i mitt tycke

vida öfvervägande. I hvarje stuga möttes jag af ungefärligen följande uttryck:

„Kommer du nu igen... Det är inte mer än åtta dar sen du var här... Tiggare äta upp oss till slutet; de öka sig så fort som grå kattor... Här har varit öfver tjugu förut i dag... Den ena brödkakan stryker efter den andra som snö för regn... Du skall få en bit för denna gången; men sen blir det stopp,“
o. s. v.

Oaktadt detta föga vänliga emottagande fick jag nästan alltid en allmosa. Jag måste icke varit skapad till tiggare, ty detta eviga brummande öfver tiggeriet, som jag fick höra både tidigt och sent, gjorde städse ett smärtsamt intryck på mitt sinne. Jag bad innerligen till Gud, att jag snart måtte blifva så stor och stark, att jag sjelf kunde genom arbete förtjena mitt uppehälle. Emellertid led jag ingen nöd hvad födan beträffade; men desto mera i andra afseenden.

Ett af tiggarens största bekymmer är att få husrum öfver natten. Jag hade icke vandrat länge, förrän jag märkte att detta var förenadt med många svårigheter. I de stora och ståtliga husen var det aldrig lönt att tänka på något herberge. De ville inte skräpa ned golvet med halm eller annat bagage för trasiga tiggare. I de mindre hade det sig icke stort bättre. Der var så trångt; de voro sjelfva så många; det bar så illa till i afton; de skulle brygga, baka eller tvätta, och Gud vet allt som var i vägen. Hos grannen var det bättre plats i alla afseenden, och därför visades man dit, der samma lexa upprepades, beledsagad af

ännu flera hinder. Ofta fick jag sålunda vandra ur hus i hus till långt in på natten, innan jag fick tak öfver hufvudet. Jag led förskräckligt både till kropp och själ; ty jag gret och frös, så att hela min leka-
men skälfdes som ett darrande asplöf. När jag ändt-
ligen fick plats på golfvet i någon varm stuga, tackade jag Gud i mitt hjerta och glömde genast de vedermö-
dor jag utstått. Jag tog nu fram och kysste det lilla lernstenskorset, som jag fått af mor, hvilket jag alltid bar närmast bröstet, hängande i ett band om halsen. Under det jag betraktade den kära klenoden, tänkte jag med rörelse på vår låga jordbo och moderfamnen, hvilka alltid voro varma och goda. Sedan läste jag mina aftonböner och försökte att sofva, hvilket icke hade sig så lätt, emedan jag på sednare tiden gjort bekantskap med en sort hvita loppor, som icke så litet oroade mig. Naturen tog dock snart ut sin rätt, och jag insomnade i granna drömmar, då jag ofta hade besök af mor, som vänligt tröstade och uppmuntrade mig.

Sådan är tafians mörka sida; nu några ord om den ljusa.

Våren och sommaren är tiggarens gyllne tid. Man slipper alltid att svälta, såsom jag förut har anmärkt; men nu slipper man äfven att sörja för nattläger, ty det gifves hus i hvar buske. Vål är det hårdt att få ovet i hvarje stuga för sin fattigdom, som man icke sjelf har grundlagt eller kan afhjelpa, men detta öfver-
går snart till en vana, som man föga aktar, då man derjemte får tillräckligt med mat. Jag var fri som fogeln i skogen och njöt i fulla drag af min frihet. Jag

lefde för stunden och bekymrade mig icke om morgondagen. När qvällen kom kröp jag förnöjd i någon lada. Det enda som oroade mig var de hvita lopporna och tanken på hösten. De förra nedgjorde jag i solskenets timma, utan skonsamhet, och den sednare slog jag ur hägen så vidt som möjligt.

I början af min tiggarebana gick jag alltid hem till soldattorpet med mina inkomster, hvilka emottogos begärligt, utgörande en god föda för grisen, men numera kom sådant icke i fråga, ty jag tiggde icke fortare än jag behöfde. Jag blef snart bekant med ett par andra pojkar, som drefvo samma handverk som jag. Vi hade mycket roligt tillsammans och lefde i vårt tycke ett ganska lyckligt lif. Jag får dock sanningsenligt medgifva, att jag af dessa mina vänner lärde mycken odygd, och säkert skulle jag lärt ännu mera om icke min mors skyddande ande hade vakat öfver mig. Som bevis på Guds underbara skickelse vill jag här berätta tvenne händelser, som för alltid fästade sig i minnet.

En dag föreslog den ena pojken att vi skulle smyga oss in i en stor trädgård och stjäla äpplen. Jag ingick utan betänkande på förslaget. Vi klättrade för ändamålet öfver en hög stenmur. Men just som jag hoppade ned på marken, flög bernstenskorset fram ur min öppna barm och slog mig i pannan. Jag ansåg det som en varning från mor och afstod från företaget. Vid ett annat tillfälle beslöt jag att tända eld på en nedhuggen, sommartorr skog, för att se huru högt lågan kunde stiga. Jag tog eldstålet för att flinta eld, men hindrades af bernstenskorset som kom emellan. Genast

upphörde jag med mitt dåraktiga förehafvande, hvilket skulle haft rysliga följder i tillämpningen; ty flera människoboningar lågo i närheten. Jag fick sedan veta att det var min fars skog, och tackade innerligen Gud som bevarat mig ifrån att blifva en mordbrännare.

Vis å vis min far, hvilken allmänt kallades för „rike Jösse,“ så hade jag flera gånger sett honom, men aldrig helsat på i hans hus, emedan jag hyste motvilja mot honom för hans beteende mot mor. En dag beslöt jag likväl att göra honom en visit för att se huru illa eller väl jag skulle blifva mottagen.

Min far var en stor, ståtlig karl, med ett starkt markeradt ansigte. I hela hans väsen låg någonting stolt och befallande, som ingaf respekt och förtroende, men ingalunda kärlek. När jag kom inom dörren i hans målade stuga, gick han fram och åter på golfvet, rökande ur en silfverbeslagen sjöskumspipa.

„Hvem är du?“ sporde han, vändande sig till mig med en sträng min.

„Jordbo-Lises Thore“ svarade jag med darrande röst.

Min far blef betydligt blek vid detta säkerligen oväntade svar. Han sade inte något vidare, men gick med hårda steg öfver golfvet ännu några slag, hvar-efter han tog hatten och gick sin väg, utan att bevärdiga mig med en blick. Hans hustru deremot, som var en ung vacker qvinna, betraktade mig mycket noga. Hon gaf mig icke allenast mycket, god mat, utan äfven en skjorta och ett par linnebyxor, hvilka persedlar jag genast måste ikläda mig, i stället för de usla paltor

jag bar. Jag tackade den goda människan och gick mina färde, icke på det hela missbelåten med mitt besök, men ingalunda fullkomligt tillfredsställd, ty jag hade väntat mig ett annat bemötande af far. Ett vänligt ord från hans läppar skulle gjort så godt i själen. Nu väckte hans beteende raka motsatsen. Jag vet icke om jag hatade, säkert är att jag föraktade honom. Mitt förakt steg ännu högre, då jag ett stycke från gården mötte min far, som stannade framför mig och yttrade följande:

„Jag ser att du fått god förplägning hemma, både innan och utan; men vill du lyda mitt råd, så sticker du aldrig näsan dit mera; ty då skall jag piska dig både gul och blå... Här skall du emedlertid få litet pengar, för det du skall hålla dig borta.“

Han räckte mig en tvåa banko, som jag förargad kastade på marken, i det jag sprang min väg, fast besluten att aldrig mera besöka en far som kunde vara så obarmhertig.

IV.

Tiggarlifvet, med sina dagrar och skuggor, som i början hade förefallit mig så afskyvärdt, blef genom vanans makt allt mera drägligt. Jag trufdes godt och vexte friskt, så att jag efter min ålder var ganska stor och stark. Det hette därför öfverallt:

„Du är nu så stor att du kan göra annat än tigga, din latlymmel!“

Så sade man med mycket skäl på alla ställen, men ingen ville taga mig i tjänst när det kom till krittan, hvarför jag ansåg förebråelsen som en orättvisa. Sjelf var jag led vid tiggeriet och brann af lust till arbete, det jag på alla möjliga sätt sökte erhålla. Efter mycket bråk fick jag vid tio års ålder plats såsom vallgosse hos en gammal hederlig bonde.

Herdelifvet med sin idylliska skönhet förekom mig i början något enformigt emot det fria och rörliga lif, som jag hittills hade fört. Dagen var så lång i den djupa skogen, der jag endast hade fåren, foglarna och klippans echo att språka med. Småningom blef jag van vid både det ena och andra. Jag fann nöje i min sysselsättning, emedan jag visste att jag derigenom skaffade mig födan utan att betunga samhället.

Jag byggde qvarnar i hvar bäck,
Och hus i hvarje löfrik häck
I skogen.

Allt gick lyckligt och bra! Jag förlorade inte så mycket som ett lam under hela sommaren. Mitt husbondefolk voro välvilliga menniskor, som sågo mig tillgodo med både kläder och föda; men till min stora bedröfvelse, ville de icke hafva mig längre när hösten kom. De tröstade mig i afskedets stund med den glada underrättelsen, att jag numera icke behöfde att tigga, emedan en ny fattigvårdsförordning under sommaren utkommit, som förbjöd allt tiggeri och ålade hvarje församling att draga försorg om sina fattiga. Jag behöfde endast anmäla mig hos ordföranden i sockennämnden och dermed vore saken hjälpt.

Denna nyhet väckte ljufva förhoppningar i mitt sinne, och det dröjde icke länge förrän jag anmälde mig hos nämnde ordförande, som förklarade att jag nästa måndag skulle möta vid sockenstugan, då jag skulle få vidare besked.

På sagde dag och ställe infann jag mig vid den utsatta tiden. Här voro alla församlingens fattighjon tillstädes, uppgående till ett antal af minst sjuttio personer i smått och stort. Det var en rörande syn, bestående af trasiga ungar, gamla förslitna gubbar och utmerglade käringar samt krymplingar af alla åldrar. Bönderna stojade och svuro öfver mängden af de fattiga, hvilka förorsakade så stora utgifter. Ändtligen börjades auktionen. Villkoren voro följande:

- 1:o. Inroparen förbinder sig att under årets lopp försörja dem han kommer att stanna för vid klubbslaget.
- 2:o. Hälften af betalningen erlægges nu genast och återstoden vid årets slut.
- 3:o. Om någon inropare låter sina fattighjon drifva omkring i byarna och besvära med betlande, varde han halfva betalningssumman förlustig.
- 4:o. De barn, som icke kunna läsa, böra vid lägligt tillfälle hållas i skolan.

Ordföranden ropade nu ut en efter annan och försålde dem likasom man säljer osjälig fänad. Der van-kade böner, suckar och tårar; men allt måste tystna för nödvändighetens hårda lag. När ordningen kom till mig och mitt namn nämndes, var det som man stuckit en syl i bröstet. Med sänkta ögonlock stod jag framför bordet och afbidade hvem som skulle stanna

för ropet. Till min fasa blef det en skräddare, som var allmänt känd för att vara en stor fyllhund och slagskämpe. Han förtjenade också sitt rykte, hvilket jag nogsamnt fick erfaras. På detta sätt försålde jag och de öfriga stackarne en gång om året. Det faller af sig sjelf att vi icke hade mycket godt att vänta hos våra beskyddare, då man besinnar att de voro nästan fattighjon sjelfva och att de flesta gjort sina inrop i tanka att förtjena på saken. Jag vill icke beskrifva mitt lidande under dessa år, ty den, som icke känner till fattigvårdens handhafvande inom många kommuner på landet, skulle icke tro mig, och hos andra skulle det endast väcka bittra minnen. Så mycket vill jag likväl säga, att tiggarlifvet i sin mörkaste dager är ett himmelrike emot detta, hvad välmåendet beträffar. Jag puffades och skuffades; jag frös och svalt och föstes ifrån det ena stället till det andra som ett odjur. Många voro visserligen goda, men de voro nödlidande och hade vid många tillfällen intet att förtära sjelfva. Hos andra fick jag stryk och förbannelser i stället för mat, isynnerhet när de voro rusiga af bränvin, som på den tiden öfverflödade i alla landsändar. Jag gick en gång att klaga min nöd för prosten, och följdén blef att jag vid nästa sammanträde fick ovet af hela sockennämnden, som förklarade mig vara en vanartig och uppstudsigt pojke, den der icke nog strängt kunde efterhållas. Att läsa kom aldrig i fråga, förrän jag var fjorton år, då jag blef inackorderad hos skolläraren, som åtog sig att lära mig så mycket att jag kunde läsa mig fram

för presten, på det att jag icke vidare skulle ligga samhället till last.

Skolgången var för mig af nöden, både i moraliskt och fysiskt hänseende. Det lilla jag i läsväg lärt af mor hade jag till större delen glömt, och det goda hull jag förskaffat mig under tiggarfärden var alldeles försvunnet.

Skollärare Strand var en medelålders man, med ett gulblekt ansigte och milda glänsande ögon. Han undervisade mig med vänlighet och bemötte mig i öfrigt på ett ädelt och humant sätt. I skolan voro många rika bondbarn, hvilka jag på fristunderna roade efter bästa förmåga. De visste att jag var fattig och att min husbonde, skolläraren, var sammalunda; därför gáfvo de mig tillräckligt med föda ur sina väl försedda matskrin. Jag hade riktiga sötebrödsdagar; för min lärare voro de deremot ganska sura. Han hade sextio ostyriga barn att undervisa. För dessa skulle han läsa minst tio timmar om dagen. Att detta icke kunde blifva serdeles grundligt är lätt att begripa. Mannen gjorde dock sin flit. Ofta såg jag honom på aftonen utmattad digna ned på en stol och hosta blod. Han klagade jemt öfver sveda i bröstet, förorsakad af den osunda luften i skolan och de många bekymmer han hade att brottas med. Bland dessa ansåg han brödbekymret för det största; ty hela hans lön uppgick icke till mera än tvåhundra riksdaler om året: och på denna, som i böndernas tycke var allt för rund tilltagen, skulle han försörja sig och familj, bestående af hustru och sex barn. Han måste därför nästan hvarje afton ut på

bygden och betla sig till litet födvaror för kommande dagar. Jag följde honom stundom på dessa utflygter och fann honom lida mycken smälek, emedan bönderna i allmänhet ansågo den nya skolordningen för ett omen, som icke på långt när uppfyllde sin bestämmelse, hvilket den i sin nuvarande ställning icke heller gör. Han knotade aldrig vid sådana tillfällen. Jag hörde honom endast säga: „det skulle vara ett nöje att undervisa, om jag rönte den ringaste uppmuntran eller blott vore så pass lönad att jag kunde ärligt försörja mig. Nu är det i stället en börda som trycker mig till jorden.“ Den tryckte honom också icke allenast till jorden utan äfven ett stycke deri, ty hostan, i förening med näringsomsorgerna, lade honom snart i grafvens tysta famn.

Jag lärde emellertid under vinterns lopp mina kristendomsstycken, så att jag stod mig temligen väl inför prosten. Jag kunde cathekesen utantill och äfven några bibliska historier; vidare fordrades icke. Att jag i själ och hjerta skulle fatta hvad jag upprepade med läpparna kom aldrig i fråga. Prosten höll visserligen många granna tal, men dessa verkade föga eller intet på mig, emedan han icke visade sin tro med gerningarna. När jag hörde honom förmana till barmhertighet emot fattiga och förtryckta, tänkte jag på huru ringa barmhertighet han sjelf visade mot den arme skolläraren, hvars torftiga belägenhet han så väl kände. När han förklarade att alla människor voro jemlika, undrade jag öfver hans rättskänsla, då han satte den rike Ola Nilssons son långt framom den fattige Ströms, ehuru den förre läste illa och den sednare väl. När han

vidare predikade lidande och försakelse, kom jag ovilkorligen att tänka på hans stora mage och rödmosiga anlete som vittnade om något helt annat o. s. v.

Dessa reflektioner sökte jag förgäfvos att nedtysta. De oroade min själ både dagar och nätter. Jag törstade efter ljus och hugsvalelse, utan att finna någon. Plötsligt föll det lilla bernstenskorset i golfvet, då jag en morgon steg ur sängen. Jag ansåg det såsom en vink ifrån min mor, som dermed ville förklara att jag i min närvarande sinnesstämning var ovärdig att bära det. Jag mindes hennes råd och förmaningar, hennes tålmod under lidandet, hennes varma böner till Jesus, vår frälsare, som lofvat att vederqvicka alla sorgsna och betungade hjertan som i bönen åkalla hans namn. Jag började från den dagen att mera allvarligt läsa i Nya Testamentet; och ju mera jag läste och bad, desto lugnare blef jag i mitt sinne. När jag låg vid nattvardsbordet, såg jag ännu en gång frälsarens bild röra sig på altartaflan, vänligt räckande mot mig sin öppna famn, och mitt hjerta fylldes af en himmelsk frid och lycksalighet.

V.

Den första nattvardsgången är en vigtig tilldragelse för hvarje menniska, men isynnerhet för den fattige, fader- och moderlöse ynglingen, som derigenom kommer på egen hand ut i verlden, utan några andra ledstjornor att följa på sin stråt, än dem han möjligt-

vis bär i sitt bröst. Jag vill derföre stanna här några minuter och kasta en pröfvande blick i mitt innersta, innan jag vidare fortsätter med teckningen af mina lefnadsöden.

Ända ifrån det jag började att kunna tänka öfver min ställning i verlden, hade jag längtat och trängt efter den tidpunkt i min lefnad, som nu var inne. Vid alla tillfällen som jag tyckte mig lida någon orättvisa, tänkte jag alltid så här:

„När jag bara har väl läst för presten så är allt detta elände förbi. Jag är då karl för min hatt och en fri människa, som kan taga tjänst hvar jag finner för godt. Genom arbetsamhet och flit skall jag sedermera nog draga mig fram och visa samhället huru orättvist det har behandlat mig under min minderårighet.“

Det lilla hat till menskligheten, som uttalar sig i slutet af denna tanke, hade i närvarande stund alldeles försvunnit ur mitt sinne, der det aldrig slagit några djupare rötter. Mitt framfarna lif låg bakom mig som en mörk skugga och det kommande frammanföre i hoppets ljusa strålgans. Jag kände mig försonad med Gud och hela verlden. Med friska ögon blickade jag in i framtiden och beslutade inom mig sjelf, att jag skulle troget arbeta och bedja. Härvid gjorde jag äfven till regel att städse vara sparsam på det jag en gång skulle komma i tillfälle att förskaffa mig ett eget torp, der jag kunde lefva ett oberoende lif. Att detta kunde vara förenadt med många svårigheter kom icke då för min tanke, ty mitt bröst var fullt af mod och förtröstan.

I denna sinnesstämning gick jag till min första tjänst, den jag erhållit på recommendation af min beskedlige skollärare. Hela min förmögenhet bestod i kläderna jag hade på mig samt tvenne skjortor, som jag bar i ett kläde under armen. Det var en vacker vårdag. Hela naturen svälde af glädje och lefnadslust liksom mitt unga hoppfulla hjerta. Snart var jag vid målet för min vandring; en bättre torparstuga, i hvars sköte jag blef vänligt emottagen af husets invånare, bestående af en blek välbildad qvinna och en liten rosig, ljushårig flicka, som hade en förunderlig likhet med en af de målade englarna i kyrkan.

Dessa människor voro mig icke obekanta. Under mina tiggarefärder hade jag ofta gästtat i denna boning, der jag alltid rönt godhet och välvilja. Den bleka qvinnan, som allmänt kallades för „Gräsenkan i Lugnet,“ hade mycken likhet med min mor, hvilket ännu mera förhöjde hennes anseende i mina ögon. Deras lefnadsöden hade också en märkvärdig likhet i själva hufvudsaken. Se här i några få drag hennes historia:

Hanna i Ekby var vid tjugo år en vacker och lefnadsglad flicka samt äfven temligen rik, ty hennes fader, nämndemannen, hade icke mer än henne och en son att dela sin förmögenhet till. Af dessa båda skäl var hon en dyrbar klenod, som alla ortens giftaslystna ungarlar ville hemföra i sitt bo. Friare kommo från alla väderstreck, men Hanna var döf för de mest lysande anbud, emedan hon redan i hemlighet älskade en af sin fars tjänsteträngar, den glade och ståtliga Erik, som i allo var hennes kärlek värdig. Denna kärlek gick

med tiden så långt att den icke kunde längre hållas hemlig; den blef en visa i hela orten som snart nådde nämдемännens öron. Hanna bekände uppriktigt sin ställning och besvor sin fader vid allt hvad heligt är att låta henne taga sin älskling till äkta. Omöjligt!—

Men skulle nämдемannen spränga hela sin gård med inventarier i luften, än en sådan vanära skulle inträffa. Erik, som i många år troget och ärligt tjenat sin husbonde, måste utan några vidare omständigheter genast lemna tjensten. Innan detta inträffade hade dock de älskande ett hemligt möte, dervid det beslutades att Erik skulle begifva sig till Californien och arbeta sig till så mycket guld som fordrades för att blifva värdig sin älskarinna. Han reste också med första lägenhet, men har aldrig sedermera låtit höra af sig. Hanna fick snart en liten flicka till minne af sitt hjertas vän. Ifrån den stunden kunde icke nämдемannen fördraga sitt barn. Han förskref hela gården till sonen och skänkte endast ett litet torp till dottern, på det hon icke skulle vara alldeles utan tak öfver hufvudet. Sedan detta var väl undanstökadt, lade han sitt välvisa hufvud till ro och dog i den fasta öfvertygelsen att han handlat som en hederlig och rättskaffens man. Hanna flyttade genast med sin lilla flicka till torpet, det hon kallade för Lugnet. Här hade hon nu bott i tio års tid och väntat på sin älskare. Af denna orsak kallades hon på spe för „Gräsenkan.“

„Välkommen till oss, kära Thore!“ yttrade hon det första jag kom in om dörren. „Med glädje har jag hört af Strand, att du är en villig och flink yngling och

har derföre beslutat att taga dig till dräng för sommaren. Jag är tvungen att ha någon till hjälp vid mitt lilla jordbruk, emedan jag på sednare tiden blifvit litet krasslig till helsan; annars har jag sjelf skött mina göromål, som icke äro så serdeles vidlyftiga. En stor dräng vill jag icke gerna ha i huset och skulle dessutom ej hafva arbete nog för en sådan. Du är i mitt tycke alldeles lagom, både till ålder och arbetskrafter. Var derför hjertligt välkommen! . . . Jag vill hoppas att vi skola komma väl öfverens, när vi bli litet mera bekanta.“

Hennes hopp härutinnan slog icke fel! — Den såkallade gräsenkan var en hjertegod och rask qvinna, som visste att hålla ordning och skick både ute och inne. Hon hade fått torpet i arf och hade derför föga eller ingen skatt på detsamma, af hvilken anledning hon stod sig ganska bra i ekonomiskt hänseende. Det var en liten god lägenhet som födde tvenne kor och fyra får, ehuru der icke fanns mer än två tunnland uppodlad jord. Dessa brukade hon på ett sätt som skulle hedrat hvilken jordbrukare som helst. Sjelf sådde hon sin åker och skördade sin gröda. Hon satte en ära i att vara sin egen lyckas smed. Med exempel visade hon huru jag skulle gå till väga i många göromål, som hittills voro mig obekanta. Hon ville att allt skulle gå raskt undan och tålte för ingen del något sudderi. Jag måste arbeta dugtiga tag emellanåt, men arbetet skedde med fröjd och icke med suckan, ty jag rönste städse en mencklig behandling både i ord och gerningar.

Torpet gjorde i alla hänseenden skäl för att heta

Lugnet. Beläget emellan tvenne bergåsar i en liten bördig dal, vid sidan af en glittrande insjö, låg det fredadt för alla stormar, lugnt och stilla som perlan i musslans sköte. Husen voro rödfärgade, med hvita fönsterlufter. På den sidan som vette åt sjön låg en mindre trädgårdstappa, der allahanda grönsaker och blommor samt några fruktträd frodades i solens milda sken. Allt var nätt och pyntadt till sina minsta delar. Samma förhållande var äfven rådande inom hus, der hvarje föremål vittnade om att husets regemente fördes af en ordningsälskande ande, som visste att smakfullt anordna den minsta småsak, till nytta och nöje för dem som vederborde. Lefnadssättet var lika regelbundet. Renlighet kryddade maten och vänlighet gjorde den ringaste måltid till ett gladt gästabud. Vexelvis läste jag och liten Elin dagligen morgon- och aftonbönen, som enkan slutade med att afsjunga en psalm, hvar efter vi gingo glade till arbetet eller hvilan. Vexelvis gingo vi också i kyrkan om söndagarna, emedan det var nödvändigt att en af oss stannade hemma för att se till kreaturen och hemmet. Hvarje söndags afton samlades några bekanta i vår stuga och drucko en kopp kaffe. Sedan läste en af dem dagens predikan i Luthers postilla, hvarefter de samtalande en längre stund i andeliga ämnen. Dessa andaktsstunder voro alltid uppbyggeliga och lärorika, åtminstone lärde jag att bättre förstå Guds ord under dem, än jag förut hade lärt af alla de predikningar jag hört i kyrkan. Det var ett lif i dessa enkla föredrag, som jag aldrig hade hört hos någon predikant. Sammankomsten slutade vanligen med

aftonbönen och sjungandet af någon psalm, hvarefter sällskapet skildes och vandrade fredligt och stilla till sina hem.

Man må icke inbilla sig att dessa människor beherrskades af någon sektanda som stod i strid med vår rena evangeliska lära, sådan den af Luther och dylika andans män blifvit i alla tider förkunnad. De predikade aldrig uppror mot det bestående i stat och kyrka; de klandrade aldrig våra prester eller andra människor för deras åtgöranden, utan klara skäl; de voro med ett ord, endast några fromma själar som funno vederqvickelse i hvarandras umgängelse och som med allt skäl kunde räknas till de stilla i landet. Deras valspråk lydde sålunda:

„Glädje utan Gud ej finnes,
Utan Gud ej finnes frid!“

Och trogna denna sin grundsats tillbådo de Gud med glada känslor, icke allenast i den Heliga Skrift, utan i allt det goda, herrliga och underbara som står att läsa i naturens stora bok.

Mitt vistande bland sådana människor hade ett helsosamt inflytande på sinnet. De goda föresatser, jag redan fattat, blefvo derigenom ytterligare stadfästade. Jag lärde att känna en ny sida af lifvet och blef dervid storligen glad i min själ. I enkan hade jag en öm moder och i liten Elin en kär syster. Den största förtrolighet rådde oss emellan. Liten Elin och jag hade innerligt roligt ute i den friska upplifvande naturen, der vi tumlade om i gröngräset, som ett par trippande sädes-ärlor. Modren såg med nöje på våra lekar, dem hon

städse uppmuntrade, ehuru hon aldrig sjelf var riktigt glad. Det syntes tydligen på hennes bleka ansigte att hon led af någon hemlig sorg, som småningom tärde på lifstråden. Troligen hade denna sorg sin kretsgång kring den försvunne älskaren, hvilken hon alltid omtalade med kärleksfull värma. Jag och liten Elin voro deremot så mycket gladare. Glädjens dagar blefvo dock korta, ty plötsligt inträffade en händelse, som gjorde ett obehagligt intryck på oss allesammen och som äfven för någon tid störde friden inom vår lugna boning.

En söndagsafton, fram i högsommaren, då ett litet sällskap efter vanligheten var församladt i stugan och afhörde dagens predikan, den enkan sjelf med hög röst föreläste ur Luthers postilla, öppnades hastigt dörren och några bistra karlar inträdde, försedda med stora knölpåkar i händerna. I spetsen stod ortens länsman med dragen sabel, hvilken han under en dundrande kötted slog i bordet, så att kaffekopparna hoppade ned och dansade i småbitar kring golvet. Derefter hof han upp sin väldiga stämma, talade och sade:

„Hvad är det för spektakel J ställen till, ert förbannade läsarepack!... Veten J inte att lagen förbjuder alla religiösa sammanträden utom i kyrkan, der J kunnen läsa och sjunga och åbäka er inför vår Herre bäst J behagen, utan att väcka split och oenighet inom församlingen. J skolen fram för tinget och plikta allesammen; ty jag lider intet läsaresvärmeri inom mitt fögderi... Packa er nu genast å väg mot hemmet, en och hvar till sitt, annars skall jag klappa om ert eländiga kött, så att J skolen känna den Helige Andes

verkningar i många dagar, så sant jag är Kongl. Maj:ts trotjenare och heter Arvid Klåberg.“

I dylika ordalag fortfor han att svära och skälla en längre stund, till mycken gamman för sina följeslagare, några af ortens bästa bönder, hvilka högljudt gåfvo sitt bifall tillkänna. En gammal gråhårig gubbe sökte till en början att försvara sig, men nedtystades genast af ett dugtigt käpprapp. Här var icke något annat inedel än rymma fältet, hvilket de tilltalade äfven gjorde så fort som möjligt. Länsmannen med sitt anhang gick äfven sina färde, sedan han ytterligare utöst en skur af oqvädinsord mot läseriet i allmänhet och gräsenkan i synnerhet, som understod sig att lemna plats för „ett dylikt byke.“

Jag kan icke beskrifva huru vederstyggeligt detta uppträde förekom mig. Det syntes mig omöjligt att dylika sammankomster, af några fromma och fredliga människor, voro i lagen förbjudna, då jag af erfarenhet visste att man fick fritt sammanträda och fördrifva tiden med kortspel, supande och svärjande, utan att länsmannen eller någon annan blandade sig i saken. Jag blef derföre ännu mera förvånad, då jag erfor att vi verkligen hade en sådan lag, och tänkte dervid inom mig sjelf: den kan aldrig vara grundad på rättvisa.

Man har nyligen inom vissa kretsar jublat öfver att denna lag genom en sednare författning blifvit upphäfvnen, så att dylika scener icke mera kunna komma i fråga, men härutinnan har man säkerligen misstagit sig. Den som något känner till kommunalandan inom landet i allmänhet och den bildningsgrad som innehafves

af flertalet bland våra kyrkorådsledamöter, torde utan svårighet finna att en religionsutöfning, som skall kontrolleras af sådana personer, har föga godt att hoppas. Lagen qvarstår derföre ännu med allt sitt barbari och skall troligen leda till samma bedröfliga följder i hufvudsaken; ty skilnaden på en rå länsman och en rå kyrkorådsledamot är icke så himmelsvid att den kan gifva anledning till några ljusare förhoppningar för framtiden, utan snarare motsatsen, om man noga betänker saken. Må detta behjertas af vederbörande, om de på fullt allvar vilja förekomma de okristliga förföljelser, som dagligen existera inom våra landamären, emot de så kallade läsare, till men för kristendomen och till vanära för oss sjelfva inför alla tänkande nationer i hela vida världen.

Så snart de fremmande hade aflägsnat sig, föll enkan på knä och bad en hjertlig bön, dervid jag bland annat hörde dessa ord: „Fader förlåt dem det, ty de veta icke hvad de göra!“

Genom denna händelse var dock den husliga friden störd inom vår lugna boning. Enkan och hennes vänner blefvo lagförda och bötfällda för sin olagliga sammankomst, hvilket förorsakade dem både kostnad och bekymmer. Vår stuga bevakades som det varit en röfvarekula. Vi voro nästan städse omgifna af spejare, som gåfvo akt på alla våra förehafvanden, dem de sedan med nödiga tillsatser pligtskyldigast rapporterade för länsmannen, hvilken högeligen berömdes af prosten och sockennämnden för sitt utrotningskrig mot „läsarepacket.“ Han blef med mycket loford anmäld hos länets höfding,

som förskaffade honom „medaljen för berömliga gerningar.“ — Men oakadt alla de förföljelser som våra läsare ledo, fortsatte de med sina andaktsöfningar. För att icke blifva störde eller obehagligt öfverraskade, hade de hädanefter sina sammankomster i en rymlig grotta, som var belägen långt borta i en mörk granskog. Tvenne personer voro alltid på utkik för att varsko om några obehöriga personer voro i antågande; något som likväl aldrig inträffade. De fingo således här i lugn och tysthet förrätta sin andakt, gömda för världen, men icke för honom som sade: „Der två eller tre äro församlade i mitt namn, der är jag midt ibland dem.“

Huru gerna skulle jag icke velat tillbringa hela mitt lif ibland dessa menniskor; men detta kunde icke låta sig göra, emedan enkan icke behöfde något biträde under vintern. „Gerna,“ yttrade hon en dag, „skulle du få blifva här äfven under denna tid, men detta vore dig icke nyttigt för framtiden; ty du behöfver verldserfarenhet och sysselsättning, mera än jag har att gifva. Du måste därför skaffa dig en annan tjänst till hösten. Jag har försökt att få dig till någon af mina bekanta, men dessa äro för det mesta fattigt folk, som icke hafva råd till att hålla någon dräng. Jag vet således ingen serskilt person att recommendera dig hos, hvilket jag så gerna skulle velat, ty det är icke godt om bra tjänster nu för tiden. Jag hoppas dock att den som söker han finner, och lemnar dig för detta ändamål några dagars ledighet... Lycka på resan!“

Jag måste foga mig efter omständigheterna. Några dagar sednare tog jag Gud i hågen och vandrade fram

till kyrkoby, der jag genast fick tjenst hos kyrkovärden Pehr Andersson, som var en af ortens rikaste och förnämsta bönder. Han hade visserligen rykte för att vara något sträng i sina pretentioner, men man ansåg likafullt hans tjenst för en af de bästa, i jemförelse med andra. Jag skulle hafva tjugo riksdaler och ett par linnebyxor i lön om året. Denna viktiga omständighet, jemte de goda vitsord, som jag hört öfver mitt tillkommande husbondefolk, gjorde mig för tillfället mäkta glad. Med grämelse emotsåg jag likväl den stund, då jag skulle skiljas från mina goda vänner i Lugnet, som hade varit så oändligt goda och hederliga mot mig i alla afseenden. Den stunden kom dock förr än jag hade önskat.

„Gud välsigne dig, min kära Thore!“ sade enkan, med tårfulla ögon, i afskedets högtidliga stund. „Jag har inga andra råd att gifva dig till rättesnöre på färden, än dem som stå att läsa i denna bok, hvilken jag skänker dig af godt hjerta. Begagna den flitigt och försumma aldrig din umgängelse med Gud i bönen... När du får någon ledig stund och vill helsa på oss så är du innerligt välkommen. Nu ett hjertligt farväl!... Må Gud beskydda dig på din färd genom lifvet!“

Hon kunde icke säga något mera och jag kunde omöjligen få fram ett ord. Så rörda voro vi båda två, eller rättare sagdt alla tre; ty liten Elin följde mig långt utåt vägen och gret bitterligen. Jag gaf henne vid skilsmessan mitt lilla bernstenskors, det käraste jag egde, och erhöll af henne i gengäfva en liten silfverring, som hon, oaktadt mina protester, ref ut ifrån sitt ena

öra. Jag bar sedan denna lilla ring i mitt svarta halsband, till minne af henne och mina båda mödrar, ty jag kunde med allt skäl kalla enkan för min andra mor.

Boken som jag erhållit till ledsagare på vägen var „Johan Arndts Sanna Christendom.“

VI.

Under vandrigen till det bestämda målet kunde jag icke underlåta att göra en jemförelse mellan min ställning nu och för ett år sedan. Då — nemligen för ett år sedan — var jag trasig och mager, och min tanke om menskligheten var i förhållande derefter. Nu hade jag goda kläder på mig och tillika tvenne fullproppade knyten af detta slag. Jag hade blifvit fet och rödblommig. Man påstod i allmänhet att jag var en rask och kraftfull yngling med ett ganska fördelaktigt utseende. Jag hade äfven funnit att det gifves ädla och goda människor i verlden, och detta gladdde mig på det högsta. Mina lefnadsvilkor och åsigter voro således betydligt förbättrade. Med friskt mod och förstärkta krafter gick jag utan fruktan framtiden till möte. I hoppets skimrande förstoringsglas såg jag mig framdeles som en välbergad egare af torpet Lugnet, der jag med liten Elin skulle lefva ett lyckligt lif och efter bästa förmåga återgälda all den godhet jag åtnjutit i detta jordiska paradys. Huru lyckligt drömmer man icke vid femton år! Men — våra skönaste drömmar försvinna som barnets såpblubbor; dock icke alltid. —

I skymningen kom jag till min nya tjänst. Som jag visste att kyrkovärdens var ett af dessa fina bondställen, der det icke är tillåtet för tjenaren att gå raka vägen in i huset, gick jag till en början in i köket, der det för tillfället endast fanns en stor svart katt, som satt i spiseln och murrade, hvilket jag ansåg som ett dåligt tecken. Jag stod här en liten stund och väntade att någon menniska skulle komma, men som detta icke inträffade, tog jag mig dristigheten att inträda i sjelfva stugan. Mor i huset kom mig genast till möte. Jag helsade godafton, hvilket hon besvarade med en uppmaning, att hålla mig på mattan, så att jag icke suddade ned golfvet. Hon gick sedan till en kammardörr och anmälte med en något skärande stämma min ankomst.

Efter en längre stund kom kyrkovärden jemte församlingens klockare, som förmodligen var på besök, ut i stugan och togo min ringa person i närmare ögonsigte.

„Ta mej böfveln,“ yttrade den sistnämde med ett fryntligt leende, „tror jag icke att det är sjelfvaste Lises Thore, som du skall ha till dräng, min hedersbror! Hvad den ungdomen rakar opp! Jag tycker att det är blott några dagar, se'n han, en liten putifnask, strök omkring med tiggarpåsen, och nu står han här stora karlen. Så går det: de unga vexa uppåt och de gamla nedför . . . Det var lycka för dig, min kära Thore, att erhålla en så dråpelig tjänst; maken finns inte på vida vägar. Här får du lära dig både ett

och annat, och i främsta rummet att arbeta, som alltid är nyttigt för en yngling.“

„Åhja,“ inföll kyrkovärden; „han skall åtminstone få göra annat än läsa böner och sjunga psalmer . . . Nu kan du för qvällen gå ut på logen och hjälpa Ola till rätta vid hackelsekistan. I morgon få vi vidare talas vid.“

Med detta besked vände han mig ryggen och gick åter i kammaren, dit han uppmanade klockaren att följa, för att tömma sin toddey. Jag åtlydde den gifna befallningen, men stannade först några minuter på vedbacken och högg några vedträ, emedan en gammal sägen förmäler, att om tjensten skall blifva lyckosam, bör drängens första göromål bestå i att hugga ved och pigans att bära vatten.

Vid mitt inträde på logen, välkomnades jag af Ola med ett kraftigt handslag, så kraftigt, att jag trodde mig hafva fått handen i ett skrufstäd.

Ola var en stor, groflemmad karl, med något lutande ställning samt betydligt skefbent. Han hade yfvigt, linfärgadt hår, som säkerligen icke hade gjort bekantskap med någon kam eller borste på långa tider. Ögonen voro grå och intet sägande. I öfrigt var hans ansigte icke obehagligt. Det hvilade ett visst lugn öfver det hela, som man kunde taga både för godhet och dumhet. Han tycktes vara omkring fyratio år, ehuru jag sedan fick veta att han endast var ett par och trettio. Jag visste att han hade tjenat i tre års tid på stället, och beslöt derföre att känna honom litet

på pulsen, angående ett och annat, som kunde vara roligt nog för en nybörjare att veta.

„Kyrkovärdens är allt ett bra tjänsteställe,“ sade jag under arbetet.

„Jag har varit på sämre,“ svarade Ola utan att se upp.

„Alla människor berömma det högeligen.“

„Kan vara rätt nog . . . Temligen bra med maten ryckvis . . . tvenne supar om dagen och en liten „lommeffaska“ när vi skogar . . . Det får man min själ inte på många ställen i dessa tider.“

„Här skall vara bra strängt,“ återtog jag efter en paus.

„Här som annorstädes . . . Arbeta och träla får man öfverallt, men två supar om dagen får man inte i hvar stuga.“

„Hur skall jag ställa mig inför mitt husbondefolk?“ frågade jag vidare.

„Dummerjöns!“ svarade Ola med vidöppen mun och släppte hackelsekniven. „Du kan veta och begripa, att du skall göra allt hvad de bedja dig om och inte mucka ett ord, om du har rätt eller orätt; ty då får du genast på käftamentet . . . Vi tjenare äro skapta till att träla och arbeta dag ut och dag in, begriper du.“

Jag försökte vidare att utforska min kamrat, men utan ringaste framgång, emedan han var högst fåordig. „Vi få se“ var det enda svar jag erhöll på alla mina frågor.

Under det vi dagen derpå sutto i köket och åto frukost, kom kyrkovärden ut och yttrade till mig:

„Hör du, Thore! Jag får säga dig hur vi ha det beskaffadt här i huset, på det du må veta hvad du har att rätta dig efter. Det är kanske inte på många ställen, som en tjenare har så godt som här; men så fordra vi också af honom tillbaka, att han skall vara lydig och villig i allt. Du får inte springa på några dansnöjen eller annars lemna huset, utan mitt och min hustrus samtycke. Du får inte efter detta besöka gräsenkan och hennes gelikar; jag lider intet läseri. Jag tål inte heller någon motsägelse, hvarken mot mig eller min hustru; ty då kan du vara säker på att det smäller genast. I min frånvaro lyder du hustrun eller Ola, som gerna må rappa upp dig om det behöfves. Nu vet du hvad din frid tillhör.“

Kyrkovärden gick in, men hustrun som under tiden varit närvarande tog i stället till ordet.

„Ja, det skall jag säga dig, Thore, att någon bättre husbonde än Pehr kunde du aldrig få. Han är i mitt tycke bara litet för flat mot ynglingar. Min kära far, som var riksdagsman för tre härader vid tre riksdagar, och som hade två medaljer, dem kungen sjelf hängt på bröstet, han sade ibland annat: 'Pojkar och hundar skall man slå hvar de träffas, ty antingen hafva de gjort någon odygd eller tänka de att göra't.' Så sade min far, som var den klokaste och rikaste man här fanns i sju kyrkosocknar.“

„Det måtte vara bra stränga menniskor,“ yttrade jag till Ola, när vi kommo ut på gården.

„De som andra; men hvad f—n tänkte du som inte tog en sup,“ svarade han liksom litet förvånad.

„Jag har lofvat att aldrig supa.“

„Kors så dumt Då duger du inte heller till att arbeta.“

„Lika bra“ genmälte jag, och dermed var debatten slut.

Mitt mottagande inom det nya hemmet var på det hela icke serdeles vänligt, men detta bekymrade mig föga, med undantag af förbudet att besöka gräsenkan. Jag tröstade mig dock med den tanken, att jag om söndagarna hade tillfälle att träffa henne och liten Elin vid kyrkan.

Kyrkovärden var en medelålders man, med ett ganska godt utseende. I sitt sätt att vara, var han något pösande eller bonddryg, såsom man kallar det; men man kunde tydligen märka att det var mera konst än natur, ty han hade rena, ädla anletsdrag. Hustrun var något yngre och temligen ful. Hon hade stora spejande falkögon, krokig näsa och infallna kinder, samt ett hårdt drag kring munnen, som tydde på att hon icke var god att bitas med, som ordspråket säger. Jag hade inte varit länge i tjensten, förrän jag märkte att hon var sjelfva styret, fast hon var klok nog att låta mannen synas, der sig borde. Jemt talade hon om sin fader, den store riksdagsmannen, och hon lät icke otydligt förstå, att det var hon som grundlagt husets förnögenhet.

Kyrkovärden hade icke något stort hemman, men det var ansedt för utmärkt i alla afseenden. Han

skötte det med tillhjälp af torpare, så att vi endast voro tvenne drängar. Vi fingo dock slita en hund. Allt skulle ske på bestämd timma, hvilka hinder som än voro i vägen. Vår dagordning var hufvudsakligen följande:

Hvarje morgon blefvo vi väckta klockan tre. Först gällde det att pyssla om kreaturen och sedan tröska på logen tills i dagningen, då vi gingo in att äta frukost. Efter denna bar det åt skogen, der vi antingen högg eller körde ved och timmer, så länge dagen räckte. Vid hemkomsten fingo vi mat, och sedan bar det åter på logen, der vi fingo stå och banka tills klockan nio, då vi, efter att ha ätit och ansat om kreaturen, ändtligen fingo krypa till kojs.

Så gick den ena dagen efter den andra. Några smärre sysslor af allehanda slag kommo väl äfven i fråga, men utan synnerlig betydenhet.

Vid första påseendet skulle man tycka att detta arbete icke kunde vara serdeles svårt, men om man nogare betänker saken, så skall man lätt finna, att det var påkostande nog, isynnerhet för en sexton års yngling, som ännu icke hade genomgått mer än de första graderna i träldomens skola. Allt skulle dock gått lätt nog öfver, om vi hade rönt ett vänligt bemötande i hemmet; ty Ola var alltid god och frestade mig aldrig öfver förmåga. Han var stark som en björn och arbetade sjelf så mycket som två vanliga karlar.

Nästan hvarje afton var jag våt om fötterna, och stundom på hela kroppen. Huru godt skulle det icke varit och huru lätt skulle jag icke glömt dagens möda,

om jag vid hemkomsten fått krypa in i en varm stuga och torka mina kläder, men sådant var ingalunda tillåtet på ett så förnämt ställe. I den kalla stallkammaren, som var utan eldstad, och der vi äfven hade vårt sängställe, måste jag ömsa kläder eller också behålla dem på kroppen tills de blefvo torra. Jag hade visserligen tillträde till köket, men här var nästan lika kallt som ute, och jag var alltid i vägen, när jag någon gång ställde mig framför brasan. I köket intogo vi våra måltider, hvarunder vi fingo banka händerna för att hålla oss varma. Vid dessa tillfällen kom kyrkovärden merändels tillstädes, då Ola fick redogöra för arbetets framgång, som aldrig hade gått bra nog i husbondens tycke. Vi hade alltid kunnat göra mera, enligt hans förmenande. När vi sedan kommo ut på logen, mumlade Ola litet mellan sina tänder och jag hackade mina af köld, hvarföre vi ånyo började tröska, tills mina stelnade lemmar åter blefvo mjuka.

Hvad födan beträffade, så var den vissa tider ganska bra, till och med ovanligt bra, men för det mesta under medelmåttan. Några dagar kunde vi få kött, fläsk och ärter, och åter några, då vi fingo åtnöja oss med sill, potates och sur mjölk till hvarje måltid. Jag frågade Ola efter anledningen till denna ojemnhet i hushållningen, och erhöll följande upplysning:

„Du är dum som en vipa . . . Kan du inte förstå och begripa, att då vi ha fremmande arbetsfolk, såsom skräddare och skomakare, eller andra af samma kaliber, så dukar man upp af glatta laget, på det att dessa skola sedan utsprida i gårdarne, huru godt vi

ha det. Hon är annars snål om bitarna som en hungrig varg.“

„Du öfverdrifver säkerligen“, invände jag, „ty om hon vore så egennyttig, skulle du icke få dina tvenne supar om dagen.“

„Det är på beräkning . . . jag skall tala om saken för byns öfriga drängar och väcka deras afund . . . Allt är stäldt på högfärd och skryt.“

Jag lade märke till Olas tal och fann att han till alla delar hade rätt. Han var inte så dum som jag i början trodde; en ny bekräftelse på det gamla ordspråket: „i stilla vatten går ofta den största fisken.“ Det var mig nu klart, hvarför man i allmänhet ansåg kyrkovärdens för ett så godt ställe. Att det var strängt hade jag länge fått erfare.

Om söndagarna låg Ola för det mesta och sof, under hvilken tid jag måste se kreaturen till godo. Det var således icke värdt att tänka på någon kyrkogång, och sanningen att säga, så kände jag just ingen allvarlig längtan efter att besöka Guds hus. Trött och utmattad efter veckans mödor, gjorde jag helst som Ola, på de få fristunder, som voro oss förunnade. Jag var dåsig både till kropp och själ. Småningom glömde jag att läsa mina vanliga böner, ty tiden medgaf icke något sådant. Men aldrig glömde jag de goda människorna i Lugnet. Jag brann af längtan att få besöka dem. En söndag frågade jag kyrkovärden efter lof till ett dylikt besök, men afvisades i så skarpa ordalag, att jag icke mera vågade röra på den strängen. Jag beslöt derföre att smyga mig dit, om något lägligt

tillfälle framdeles skulle yppas, hvilket likväl aldrig inträffade, emedan hustruns falkögon följde med uppmärksamhet alla mina förehafvanden, helst sedan jag på sednare tiden råkat att falla i hennes onåd.

Händelsen var nemligen den: Under julhelgen hade vi bland annat godt äfven fått en stekt gås på bordet. Pigan hade med detsamma fått i uppdrag, att i tysthet underrätta oss om mors vilja, som var den, att vi icke fingo röra eller smaka läckerbiten. Den skulle, kantänka, stå som en skåderätt för kommande och gående, hvilka sedan skulle förkunna huru ypperligt kosthållet var hos kyrkovärdens. Gåsen fick också vara orörd i tio dagar; men slutligen beslutade Ola och jag att göra ett anfall på densamma. En afton, när vi kommo hungriga från skogen, satte vi vårt beslut i verkställighet och åto upp hela fogeln, till stor bestörtning för pigan, som höll på att dåna af förskräckelse.

Efter den betan märkte jag att mor hon betraktade mig med sneda blickar. Hon sökte jemt att välla mig förargelse af husbonden, men utan att lyckas; ty jag hade medhåll af Ola och var i öfrigt så påpasslig som möjligt. Den dag skulle dock komma, då jag fick dyrt nog plikta för mitt ätande af den förbjudna frukten.

Kyrkovärden var församlingens auktionsman och styre i de flesta kommunal-angelägenheter. Han var ofta borta på förrättningar och ännu oftare hade han besök af fremmande i hemmet. Alla ortens herrskaper och förnämiteder skulle helsa på till kyrkovärdens,

och alla berömde högelingen husets frikostighet, både i mat och dryck. Husbonden deltog därför aldrig med egna händer i våra sysselsättningar. Af denna orsak kände jag föga till hans lynne. Sina befallningar utsade han alltid i en grötmyndig ton, isynnerhet om mor eller någon fremmande var tillstädes; men hittills hade han icke visat någon oresonlighet i behandlings-sättet, om jag undantager det omåttliga arbetet och det mindre vänliga i sitt bemötande mot oss som tjenare. Detta var dock något vanligt af alla husbönder, enligt Olas försäkran. Jag hade således tills dato icke att beklaga mig öfver hans beteende i allmänhet; men omständigheterna gjorde att äfven detta skulle inträffa.

En morgon fick jag befallning att sätta hästarna för arbetsvagnen och köra fram till dörren; kyrkovärden skulle sjelf resa till qvarnen. Jag gjorde detta med all skyndsamhet. Kyrkovärden och hans hustru kommo resklädda ut.

„Jaså . . . du skall ha den här vagnen när du skjutsar mig,“ yttrade den sednare och slog en knyck på nacken.

„Jag befallte honom att taga resvagnen,“ invände han i barsk ton.

„Det gjorde inte husbonden,“ svarade jag.

„Är du uppstudsig,“ genmälte han, hvarpå han tog piskan och rappade om mig några slag, till mycket nöje för hustrun, som skrattade i mjugg.

Det var första gången jag fått stryk, sedan jag läste för presten, och det smärtade mig därför djupt.

Jag ansåg mig nu för en hel karl och straffet såsom högst vanärande, helst som det skedde till oförrätta. Min hederskänsla var sårad. Jag kunde af lutter förargelse icke sofva på ett par nätter.

Det hände sedermera flera gånger under vinterns lopp, att jag fick stryk lika oförskyldt, emedan jag aldrig kunde tiga, då jag visste mig hafva rätt. Jag led förskräckligt af ett dylikt behandlingssätt och beklagade min nöd för Ola.

„Det är så bestämdt här i världen,“ svarade han; „tjenare måste tiga och lida . . . de äro inga människor, begriper du.“

„Alla husbönder äro väl inte så rasande heller,“ sade jag.

„Somliga sämre och somliga bättre . . . Jag har nu tjenat i femton år och försökt båda delar, hvilket äfven du kommer att göra med tiden. Ett jemt slaveri är vår lott från början till slut.“

„När tjenstelifvet är så eländigt, som du säger, skulle jag i ditt ställe gifta mig och blifva torpare. Jag förmodar att du har förvärfvat många pengar under din långa tjenstetid.“

„Jemt nödiga kläder och ingenting vidare . . . Först på sednare åren har jag fått så stor lön, att jag en liten smula har kunnat hjälpa min gamla mor, som är på fattighuset . . . Du må tro, att de flesta torpare icke ha det stort bättre än vi. Om jag skulle gifta mig och få stugan full af ungar, som skreko på bröd utan att få något, så blefve detta tio gånger värre . . . Bäst som sker, sa han som hängde sig.“

„Men på detta sätt har du ingen framtid,“ anmärkte jag.

„Fattighuset, begriper du!“ svarade han med en djup suck, som var en af de första jag hört från hans breda bröst.

Hans målning på tjenstehjonslifvet var visserligen mörk, men den nedslog för ingen del mitt mod. Jag hoppades på bättre tider, bara detta året hade väl gått till ända.

Fram på våren inträffade dock en händelse, som skymde alla mina förhoppningar till en tid.

Ola och jag voro ute på åkern och körde. Jag hade under hela den föregående natten varit ute i skjuts, och blef därför mycket sömrig och trött under plöjandet i den styfva leran. Ola märkte detta och förklarade att jag gerna kunde lägga mig en stund och hvila ut; han skulle köra så mycket flitigare. Jag var icke se'n att efterkomma uppmaningen. I skuggan af en lummig lind insomnade jag snart och väcktes först till lif af några häftiga kätprapp öfver ryggen. I ögonblicket rusade jag upp, och utan att veta hvad jag gjorde, knuffade jag till min husbonde, så att han föll framstupa till marken. I fallet kom han att skrapa hela den ena handen mot en kantig sten, så att blodet sipprade fram på många ställen. Detta gjorde honom alldeles ursinnig. Han fattade mig i kragen med ena handen och slog med den andra tills den medhafda käppen gick sönder. Han skulle säkerligen slagit mig förderfvad, om icke Ola trädt emellan.

Sedan vi å ömse sidor hade hunnit att lugna oss, efter den oförmodade bataljen, bönföll jag i bevekande ordalag om förlåtelse för min knuffning, som var alldeles oförvållad.

„Vi skola vidare talas vid om den saken,“ sade kyrkovärden. „Du skall få veta hvad det kostar att slå sin husbonde . . . Jag skall sätta dig der, som hvarken sol eller måne lysa.“

VII.

Det förhåller sig med husagans afskaffande liksom med upphäfvandet af konventikelpakatet. Man tror sig ha vunnit allt, då man endast har tagit ett tuppfjät framåt på civilisationens bana.

Vid ingen ålder lider tjenaren så mycket som emellan femton och aderton år. Hans krafter äro ännu outvecklade, och likafullt fordrar man, att han skall i arbetet gå och gälla för en hel karl, hvilket han också gerna vill göra, huru ondt han än skall slita på kuppen. Han är vid denna tiden mest ömtålig om sin heder, och en tillfogad orättvisa faller tungt på det oförderfvade hjertat. Det är vidare under denna tid, som tankarna erhålla sin riktning för kommande dagar, både i det onda och goda. Huru maktpåliggande är det icke derföre att vara menskelig i sitt handlings-sätt mot ynglingen, om man framdeles vill hafva nytta och glädje af mannen. Under närvarande förhållanden gör man raka motsatsen. Den äldre arbetaren, som

är stark och erfaren i alla afseenden, så att han kan värna sig mot en barbarisk husbonde, han är af lagen skyddad, då den svage och oerfarne ynglingen är lemnad till pris åt godtycket och råheten, som säkerligen skall så mycket kraftigare hämnas sin inskränkta rättighet på honom. Husagan borde derföre vara afskaffad för mannen, vid samma ålder som för qvinnan, om man i grunden vill förekomma det onda, som den i alla tider har åstadkommit inom samhället.

Jag föränledes till dessa reflexioner af egen erfarenhet. Ola fick aldrig stryk, äfven om han till någon del förtjenade det, ty husbonden vågade sig icke gerna på honom som var stor och stark. Jag kunde deremot icke säga ett ord eller göra det minsta som var i olag, förrän det genast smällde. Jag var så lätt att handtera efter behag.

Efter denna lilla utflykt återgår jag till min berättelse.

Kyrkovärden hade väl yttrat att han skulle lagligen nagelfara med mig för den olycksaliga skuffningen; men detta kunde jag aldrig tro. Jag tyckte att han fått tillräcklig upprättelse i den grundliga bastonad, som han tilldelat min arma kropp, hvilken skiftade i alla regnbågens färger. Men detta var icke nog. Midt i natten kom den ena pigan och berättade följande, som gjorde mig icke så litet förvånad och nedslagen.

„Stackars Thore!“ sade hon med gråtmild röst. „Du blir alldeles olycklig; för saken är nu så beskaffad, att länsmannen kommer hit i morgon och arresterar

dig. Jag stod på lur i afton och hörde far och mor talas vid. Husbonden sade att det icke var värdt att vidare bry sig om hela affären; men mor var katig, kan du tro. Hon påstod, att han var tvungen att hålla efter dig.“

„Det skulle bli vackra historier inom församlingen,“ sade hon, „om du skulle låta en tjenare hudflänga dig, utan att ställa honom till rätta. Du är ett nöt, ett äkta nöt, som aldrig borde gå lös . . . Gud bevarer mej, om far min hade varit en sådan stackare! Nej, tacka vill jag far min! Han sade just så här: 'Böj vidjan medan hon är grön, så blir hon både fager och skön.' Så sa' han, som var riksdagsman för tre häradet och som begrep något. Men du, Pehr, är rifven i synen, som en tattare. Och, skam till sägandes, borde du själf komma på fästning för din flathet. Nästa gång låter du väl drängarne knipa näsan af dig.“

„Ja, du har rätt, mor. Jag måste för hedrens skull tilltala honom. Bäst vore likväl om han ville rymma, ty då vore hedren i behåll för mig, och han själf sluppe lättast undan.“

„Så sade husbonden; det är dagsens sanning, Thore. Och nu är det mitt råd, att du packar dig af på eviga fläcken, så slipper du att komma i fängelse . . . Hvar har du dina bästa kläder? Jag skall lägga in dem och hjälpa dig till rätta . . . Rappa nu på och gif allt grubbel på båten . . . Här är ingen tid att förlora, om du skall hinna ur socken tills dager.“

„Det må gå hur som helst; rymma undan som en tjuf gör jag då inte,“ svarade jag.

„Gör som du vill . . . Jag har varnat och är utan skuld.“ Med dessa ord lemnade pigan mig, sedan hon ytterligare försökt att öfvertala mig till att ingå på sitt förslag.

Jag tänkte nu vidare öfver dagens händelser, och då jag jemförde det ena med det andra, tyckte jag det skulle vara bra hårdt, om jag skulle lida mera för denna sak. Under tankarna antog min själ en viss spänstighet, som gjorde att jag led mindre än man skulle tro. Jag blef förargad på både lagar och samhälle, och säkert är att jag icke sof något den natten.

Följande morgon var jag tidigt på benen och skötte mina vanliga sysslor. Jag var inne och åt frukost, utan att märka någon större ovänlighet än vanligt, af hvilken orsak jag hoppades att pigan hade hört galet. Men plötsligt fick jag bud ifrån husbonden att komma in, hvilket budskap jag genast hörsammade.

Vid mitt inträde blef jag genast varse länsmannen, som gick fram och tillbaka på golfvet. Han ställde sig framför mig med korslagda armar och fixerade mig skarpt, hvarefter han hof upp sin väldiga stämma och yttrade:

„Du är mig just en vacker fogel! Blott en sexton eller sjutton år och redan så långt kommen, att du öfverfaller din husbonde med hugg och slag . . . Blygs du inte, fähund! . . . Du lär att bli en riktig bof, om du icke blir qväst i rätten tid.“

„Precist mina ord,“ inföll mor i huset. „Pehr hade ämnat att låta saken bero; men på det sättet

skulle man slutligen icke kunna ha några tjenare, och hin måtte vara husbondefolk.“

Sedan länsmannen och mor qvintilerat i denna tonart en längre stund, tog kyrkovärden ändtligen till ordet och förklarade, att jag genast skulle göra mig färdig och följa med till häktet, emedan han som *hederlig* karl var nödsakad att lagligen tilltala mig för det begångna nidingsdådet . . . „Rappa dig fort!“ tilllade länsmannen med dundrande röst.

Det sved i själen att blifva sålunda tilltalad, i synnerhet af mor och länsmannen, men jag måste finna mig i mitt öde, som var att tuga och lyda. Jag klädde mig i mina bästa kläder och satt snart på kärran, vid sidan af en kronofjerdingsman, som skulle transportera mig till vederbörlig ort och ställe. Just som vi voro färdiga att köra, smög Ola en tolfskilling i min hand, den han kramade så hårdt, att jag nära hade uppgifvit ett jammerskri. Mor kom ut med ett stort knytmatt, som hon lemnade mig, i det hon med en skenhelig min yttrade:

„Här har du litet matsäck, som ganska väl torde behövas; ty efter detta lär det icke vanka någon gästek.“

Länsmannen prisade hennes goda hjerta; men som jag kände detta litet närmare, kunde jag omöjligen instämma i hans beröm. Ond var jag förut, och hennes anspelning på den förtärda gåsen retade mig ännu mera. Jag kastade i vredesmod matsäcken ned på hennes fötter. Lyckligtvis sprang hästen till i det-

samma, så att luften fick mottaga det kääpprapp, som länsmannen hade ämnat åt mig.

Vi hade inte mer än en knapp mil till härads-häktet, och voro således snart vid målet. Fjerdingsmannen lemnade förpassningen till fångvaktaren, en stor bister karl, hvilken genast fattade mig i kragen och föste mig in i sin stuga. Derefter läste han upp en jernbeslagen dörr och knuffade mig in i ett mörkt rum, hvarpå dörren slogs igen och jag lemnades ensam åt mitt öde.

Rummet var dock icke alldeles mörkt, såsom jag i början trodde. Vid sjelfva taket satt ett litet fönster, försedt med grofva jerngaller, genom hvilket solen spred ett matt sken, så att man kunde utan synnerlig svårighet se hvad som rörde sig derinne. Några svartmuskiga karlar, med gnistrande ögon och gulblek hy, sutto rundt kring väggarna. Dessa uppstämde ett sataniskt hurrarop vid min ankomst och rosslade med sina jernkedjor. Det gick en rysning genom alla mina leder. Jag ångrade djupt att jag icke hade följt den välmenande pigans råd.

„Välkommen i godt sällskap!“ yttrade en.

„Sitt ner och var som barn i huset,“ sade en annan.

„Har du stulit något af värde?“ frågade den tredje.

„Jag är ingen eländig tjuf,“ svarade jag helt obetänksamt.

„Sjunger du i den tonen,“ hväste den som satt mig närmast, hvarvid han gjorde en sväng på kroppen och slog mig öfver benen med sin black, så att

jag hade nära stupat öfver ända. De öfriga uppgåfvo ett vildt skratt som kylde genom hela ryggmergen. Jag måste sedan omständligt göra reda för orsaken till min vistelse på stället.

„Bra, förbannadt bra!“ vrålade en af sällskapet. „Jag började min bana på samma sätt. En krånglig husbonde slog mig både tidigt och sent. I hettan gaf jag honom vid ett tillfälle en munfisk tillbaka, och för denna satte han mig på fästning. Men gubben har sedan fått veta hvar David köpte ölet, ty jag har stulit ifrån honom tre hvarf, och härnäst jag blir lös, skall jag göra en julbrasa af hela hans gård, — ha, — ha, ha!“

Ett sådant yttrande skulle vid ett annat tillfälle väckt min djupaste afsky; men, förbittrad som jag nu var i själ och hjerta, lyssnade jag med begärlighet både till det och många andra af samma beskaffenhet. Min goda engel hade vikit och lemnat rum för en annan, som endast hviskade om hämd och vedergällning.

I denna sinnesstämning förblef jag ett par dagar, då jag plötsligt kom på andra tankar.

En morgon öppnade fångvaktaren dörren och bad mig komma ut; det var någon som ville tala vid mig. Jag var icke sen att efterkomma uppmaningen. Och huru glad blef jag icke, då liten Elin kom mig till möte i stugan och tryckte min hand. Vi satte oss neder på en soffa. I början kunde hon af rörelse icke få fram ett ord. Hon gret bitterligen; och för hvarje tår som föll ifrån hennes milda ögon, smälte en bit af hatets is kring mitt hjerta, tills det blef åter rent och varmt som i fordna dagar. Jag tröstade henne så godt

jag kunde. Slutligen blef hon lugn och yttrade med sin vekaste röst:

„Herre Gud, att det skulle gå så illa för dig, Thore! Du kan inte tro hvad mor och jag blefvo ängsliga, när vi fingo höra att du var i fängelse. Mor är sjuk, annars hade hon sjelf kommit hit och tröstat dig; nu skickade hon mig i sitt ställe. Jag har ett helt knyte med mat . . . du är väl bra hungrig, stackars Thore?“

Hon tog nu fram sitt matknyte och dukade upp dess rika förråd. Jag var ingalunda hungrig, ehuru jag hade föga förtärt, sedan jag kom i fängelse, men jag måste likafullt äta af alla krafter, och aldrig kunde jag få nog, i hennes tycke. Fångvaktaren fick äfven smaka på den feta osten, det hvita brödet och den dräpliga metvursten, hvilket verkade så fördelaktigt på hans sinne, att jag fick vistas i stugan hela den dagen.

Elin och jag hade mycket att språkas vid om. Hon var sorgsen öfver min ställning, hufvudsakligen därför att hon trodde mig svälta. Jag öfvertygade henne om motsatsen och försäkrade, att jag med det snaraste skulle komma till Lugnet och helsa på. Efter detta fick samtalet en gladare vändning. Hon undrade om jag hade glömt hennes ring, och då jag visade att jag bar den i ett band vid bröstet, blef hon hjertligen glad och tog fram det lilla bernstenskorset, som hon förvarade på samma sätt. Tiden gick emellertid undan, och snart måste hon lemna mig, om hon skulle hinna hem till qvällen.

„Jag har glömt något,“ sade hon i afskedets stund. „Mor sade att du skulle med allvar läsa i den

boken du fick, så fann du en rik tröst i bedröfvelsen. Hon trodde att du hade glömt detta, och därför straffar vår Herre dig nu.“

Jag hade gudnås icke haft tid att läsa och icke synnerlig böjelse heller. Derför trängde dessa orden som en blixst till min själ. Förebråelsens pilar genom-borrade mitt bröst och mitt hjerta blef mjukt som vax. Jag beslöt att fly till Gud i bönen; och blotta beslutet ingaf mig mod och förtröstan.

På aftonen måste jag ut i arresten, som förekom mig efter detta som ett litet helvete. Huru gerna skulle jag icke velat vara för mig sjelf! Numera är sådant vanligt för personer i min ställning; tack vare den konung, som lät inrätta cellfångelser inom landet.

Att blodet är tjockare än vattnet fick äfven jag erfaras. Min morbror, som icke det ringaste hade frågat efter mig, sedan han ställde mig ut på bygden att tigga, kom nu och helsade på i fängelset. Han beklagade min belägenhet och uppmuntrade mig att ha friskt mod, emedan det icke var något ärerörande brott som jag begått. Han sade vidare, att jag skulle genast bekänna och förklara mig nöjd med domen, hurudan den ock måtte bli, ty desto förr kom jag på fri fot. Han var äfven närmare bekant med fångvaktaren; de hade varit kamrater vid regementet. Denna bekantskap, i förening med ett halfstop bränvin, hade den lyckliga följd, att jag hädanefter, mot morbrors borgen, fick bo i stugan både natt och dag, hvilket var för mig en himmelsk välgerning.

Den vigtiga dagen var äntligen inne, då jag skulle stå till rätta för mitt handlingssätt. Utan fruktan och modlöshet trädde jag fram för domstolen; ty jag hade beredt mig på det värsta. Kyrkovärden var närvarande, men länsmannen var den egentliga åklagaren i målet. Han yrkade lagens tillämpning i all sin stränghet, emedan jag knuffat husbonden och slagit husmodren, hvar till han sjelf hade varit ett åsyna vittne. Domaren ställde nu sina frågor till mig, hvilka jag besvarade med en sanningsenlig berättelse öfver händelsens förlopp, ifrån början till slut. Han tycktes hysa medlidande med min ungdom och sökte fördenskull att bilägga målet i godo, men utan någon framgång; ty länsmannen påstod, att jag var i grunden en elak och ilsken kanalje, som skulle blifva högst vådlig för allmänna säkerheten, om jag icke i rättnan tid blefve straffad.

Efter någon stunds öfverläggning, blef jag dömd till att försona mitt brott med sexton månaders arbete å M . . . fästning. Jag förklarade mig genast nöjd med domen och fick afträda.

Några dagar sednare satt jag jemte ett par tjuvar på vagnen, färdig till afresa. Hittills hade jag sluppit några bojar, men nu lade fånggevaldigern en tung black om mina ben. Härvid kom mitt unga blod i stark jäsning, men vid en blick på gräsenkan och liten Elin, som för tillfället voro närvarande, blef det åter stilla, och jag beslöt att med kristlig undergifvenhet bära mitt kors.

VIII.

Fästningsstraffet var icke på långt när så svårt, som jag hade väntat.

Kommandanten, baron Eksköld, var en human man, som behandlade fångarne såsom menniskor.

Vårt hufvudsakliga arbete bestod i att hugga sten och mura. Här var icke så strängt som till kyrkordens. Födan var i allmänhet bättre än den som vanligen består en tjenare på landet. Jag skulle funnit mig ganska väl på stället, om jag hade haft något sällskap efter mitt sinne. Nu led jag förskräckligt af min omgifning. Aldrig såg jag annat än vilda bofansigten, och aldrig hörde jag annat än eder och djefvulka historier om föröfvade våldsbragder. Om qvällarne genljödo hvalfven af hemska sånger, som fyllde min själ med fasa.

Efter någon tid hade jag dock den lyckan att finna litet ombyte på detta förhållande, emedan jag blef utsedd till betjent för fyra herrar, som äfven voro på fästning; nemligen: en baron, en prest, en grosshandlare och en nämdeман.

Baronen hade varit räntmästare och under tjenstetiden förslösat femtiotusen riksdaler af kronans mynt. Presten hade länge hållit maskopi med tjufvar och till sist med egen hand nedsmält och afyttrat allt kyrkans silfver, det han sedan ville beskylla en fattig arbetare för att hafva stulit. Grosshandlaren hade icke allenast gjort bedräglig cession, utan äfven borrhädat ett fartyg, som han till högt pris assurerat på tre serskilta ställen,

ehuru det endast var lastadt med sand. Nämndemannen hade anlagt en falsk kortfabrik, som han drifvit med stor vinst i många år.

Dessa fyra herrar lefde ett ganska lustigt lif. De spelade kort och drucko toddy nästan hela dagen. „Vi representera här alla fyra stånden och utgöra en riksdag för oss sjelfva,“ yttrade ofta baronen, som var en glad och skämtsam herre. Min betjening inskränkte sig till att borsta och hemta vatten, för hvilket besvär jag erhöll mången tolfskilling i drickespengar.

Detta sällskap var icke så råbarkadt som det andra, men det var ändå icke i mitt tycke. Jag hade fått trenne böcker af gräsenkan, dem hon uppmanade mig att flitigt läsa och begrunda. Under rastetiden smög jag mig därför undan i någon vrå på gården, der jag kunde ostörd få läsa och betrakta Guds ord. En dag, när jag sålunda satt fördjupad i mina tankar, kom en piga och bad mig följa med, ty friherrinnan ville tala vid mig. Boken skulle jag enligt hennes önskan taga med. Jag följde, och stod snart vid dörren i ett rum, som var så tjusande grannt, att jag till en början trodde mig vara förflyttad till himmelriket. En ung qvinna, med ett himmelskt leende kring munnen och stora ljusblå ögon, klara som tvenne tindrande stjernor, kom vänligt emot mig och bad att få se boken.

„Jag har många gånger ifrån mitt fönster sett att ni alltid läser på fristunderna, hvilket är så ovanligt af en fånge, att jag icke kan tillfredsställa min nyfikenhet, förrän jag får se den lektyr, som intresserar er så mycket.“

Hon sade detta med en röst som klingade likt en silfverklocka, under det hon började att bläddra i boken.

„Jaså,“ fortsatte hon vidare, „det är Thomas à Kempis bönbok. Ni finner således nöje i Guds ord?“

Jag bejakade frågan och måste sedan berätta hela min lefnadshistoria. Hon lyssnade uppmärksamt till mitt tal, och många gånger såg jag hennes milda ögon simma i tårar. När jag slutade, tog hon åter till ordet:

„O, hvad världen är eländig! Det är grymt, det är nedrigt att så behandla en människa . . . Ni har lidit mycket, unge man, men tröttna icke att läsa och bedja. Guds ord är den enda lefvande vattenbrunnen för en törstig själ, och ännu har ingen med allvar flytt till Gud i bönen, utan att finna tröst och hugsvalelse. Tröttna därför icke att anropa Hans hjälp! . . . Jag skall göra allt hvad jag kan för att mildra ert hårda öde.“

Jag blef innerligt glad för hennes löfte, och snart erfor jag verkningarna deraf.

Följande dagen blef jag befalld att gå till trädgårdsmästaren och blifva hans biträde. Jag fick nu tjenstgöra under honom hela sommaren i den vackra trädgården. Det var en gammal hederlig man, som lefde helt och hållet för sina blommor. Han undervisade mig med nöje i sin sköna konst, den jag älskade och beundrade. Genom honom fick jag förklaring på mycket i den sköna naturen, som hittills hade varit mig en dunkel gåta. Och allt var egnadt till att

ännu mera stadfästa min tro på skaparens vishet och makt.

Friherrinnan spatserade ofta med sina barn i trädgården. Hon hade tvenne gossar och en liten treårig flicka; alla utmärkt vackra och snälla barn, som det var en lust att betrakta. Aldrig passerade hon förbi mig utan att säga ett uppmuntrande ord. Ibland kunde hon stå långa stunder och språka om både ett och annat, dock mest om blommorna, öfver hvilka hon höll föreläsningar, i ett språk, som var lika skönt och doftande som föremålen. Det var något gudomligt i hennes utseende, röst och åtbörder, som gjorde att jag betraktade henne som en öfverjordisk varelse; och säkert tillhörde hon himlen mera än jorden. Efter hvarje samtal kände min själ en njutning, som jag icke i ord kan återgifva eller förklara.

Under sådana förhållande lefde jag ett ganska lyckligt och angenämt lif. Och för detta hade jag i främsta rummet gräsenkan att tacka; ty om hon icke varit, hade jag säkerligen glömt att både läsa och bedja, och då hade jag icke heller fått göra bekantskap med den goda friherrinnan, som nu var och förblef min hulda skyddsengel. Jag fann härutaf huru nyttigt det är att hafva Gud i åtanka, ehvad som än må förekomma i verlden; och mitt hjerta fylldes af tacksamhet till honom och alla menniskor som främjat mitt väl.

Ingen lycka är dock fullkomlig, likasom ingen ros är utan törne. Hvarje afton måste jag krypa i fängelset och höra på fångarnas vilda orgier, tills jag äntligen insomnade i ljufva drömmar. Han, som redde

sin första bädd på halm och strå, kommer ännu i drömmen till stråbädden, om den sofvande har ett godt samvete. Jag tänkte emellertid med fasa på den annalkande hösten, då jag troligen skulle få tillbringa hela min tid i det afskydda sällskapet; men underliga äro Herrans vägar! En händelse inträffade, som gjorde alla mina farhågor härutinnan öfverflödiga.

Det var en vacker Septemberdag. Jag var syssel-satt med att hugga af gräset på den ena fästningsvallen, som gränsade tätt intill en djup kanal. Plötsligt får jag höra ett genomträngande ångestskri. Jag kastade genast lien och ilade pilsnabbt till kommandantens gossar, som jag blef varse ett stycke ifrån mig på vallen. Friherrinnan låg afsvimmad och de båda gossarne skreko med full hals, under det de pekade åt kanalen: „Hon föll i, hon föll i!“ Jag blickade åt kanalen och blef varse flicken af en hvit klädning, hvilken snart försvann. I blinken störtade jag i vattnet, och efter betydlig ansträngning lyckades jag att rädda den lilla flickan, som jag innan kort lade frisk och sund vid sin moders bröst. Friherrinnan väcktes småningom till lif af barnets kys-sar. Kommandanten kom äfven tillstädes. Nu blef det en obeskriflig glädje. De båda makarna kunde icke nog tacka mig för min handling.

Friherrinnan berättade sedan huru händelsen tillkommit. Barnen hade sprungit och lekt på slutningen af vallen, då en af gossarna hade kommit till att gifva flickan en allt för stark knuff i ryggen, som förorsakade det kända missödet.

Emellertid var min lycka vid fästningen gjord genom denna händelse. Jag slapp att vidare vistas inom dess trånga murar, utom vid de tillfällen, då jag hade något ärende att derstädes uträtta. Jag fick till och med aflägga den förhatliga fångdrägten och ikläda mig egna kläder. Jag fick nu bo ibland den öfriga betjeningen, som jag biträdde med alla förekommande göromål inom huset, så vidt jag kunde och förstod. Herrskapet voro alltid goda och vänliga emot mig, isynnerhet friherrinnan. Hon lånade mig lärorika böcker, och vidtalade informatorn, en ung hygglig magister, att lära mig skrifva, hvilket han äfven gjorde under vinterns lopp.

I början af våren skref jag ett långt bref till gräsenkan, deri jag gjorde en utförlig berättelse öfver allt som hade händt mig, sedan jag kom till fästningen. Mitt hjerta klappade af fröjd när jag förseglade brevet, ty jag såg i andanom huru glada de goda människorna skulle blifva vid mottagandet.

Jag har aldrig haft så godt i hela min lefnad som under denna tid. Sysslorna voro lätta och kosthållet öfver allt beröm. Jag tyckte mig ha kalas hvar enda dag. Jag var omgifven af vänliga och glada menniskor, som omfattade mig med kärlek och förtroende. Men detta oaktadt längtade jag likafullt efter min befrielse-timma, och det af följande skäl:

För det första kände jag en varm längtan efter hembygden; för det andra ville jag hem och visa att jag icke blifvit försämrad, utan betydligt förbättrad på fästningen; och för det tredje, så hyste jag vissa förhoppningar på framtiden, dem jag framdeles skall förtälja.

Den 4 September var min befrielsedag. Kommandanten erbjöd mig att stanna kvar som betjent, men af redan anförda skäl afslog jag tillbudet, hvilket jag sedermera många gånger har ånkrat. Af honom fick jag ett vackert betyg och tjugo riksdaler i färdpengar. Friherrinnan gaf mig en ny klädesklädning och ett halft dussin skjortor. Hon bad mig städse vandra dygdens väg, och tryckte med ett varmt lef väl! min hand till afsked.

Med rörda känslor tackade jag de ädla människorna och vände med hoppfullt hjerta mina steg emot hemmet, ty jag kunde till min vedersakare säga, som Josef sade till sina bröder: „J tänkten ondt öfver mig, men Gud hafver vändt det till godo.“

IX.

Efter en längre tids frånvaro är det en förunderligt tjusande makt som hembygden utöfvar på sinnet, huru bittra minnen den än må gömma i sitt sköte. Jag såg i hvarje buske, träd eller sten en gammal bekant, och när jag äntligen fick se den hvitmenade kyrkan, var jag färdig att digna till jorden af hänryckning.

Mitt första besök gällde naturligtvis Lugnet, der jag hade mina enda och bästa vänner. Det var sent en lördagsafton, som jag anlände. Gräsenkan och liten Elin höllo på att äta qvällsmat. Vid min helsning sprungo de båda två från bordet och kommo mig till möte med ett hjertligt välkommen. Enkan betraktade

mig mycket noga; och när hon såg huru fin och ståtlig jag var i mina nya kläder, slog hon ihop händerna af fröjd, och det blef en glädje som lättare låter tänka sig än beskrivas.

Som läsaren vet hade jag redan genom bref underrettat dem om min ställning på fästningen; men detta var icke tillfyllest. Jag måste ånyo berätta allt hvad jag visste, både nytt och gammalt. Vi språkade halfva natten; den andra hälften sof jag som ett godt barn. Först klockan nio på morgonen vaknade jag, då liten Elin bjöd mig en kopp kaffe, som jag förtärde på sängen.

Enkan och jag öfverlade sedan om min framtid. Vi beslutade, att jag skulle blifva hos henne tills den 24 October, då jag skulle taga tjänst hos någon annan, helst i grannskapet, på det vi oftare måtte råkas. Men för att erhålla tjänst måste jag ut och höra efter. För detta ändamål gick jag till kyrkan.

Här träffade jag många gamla bekanta, men alla drogo sig skygga undan. I kyrkan stirrade folket mera på mig än på presten. I bänken der jag satt makade grannarna sig undan så långt de kunde. Vid gudstjenstens slut gick jag ut på kyrkovallen och hörde efter på alla håll; men ingen behöfde mig i tjänst. Jag märkte att alla afskydde mig som en pestsmittad; jag blef modfälld och ångrade djupt att jag icke stannat kvar hos kommandanten.

Just som jag stod i begrepp att återvända, kom Ola, i sällskap med en gammal gråhårig man, bort till mig och yttrade:

„Jag har vidtalat Sven Ersson här, som tar dig i tjänst om du vill.“

„Det är nu så,“ började den gamle, „att jag inte brukar ha mer än en dräng och tröskeman; men som jag kan tro att du icke har lätt för att få tjänst, kan jag för i år cedere tröskemannen och taga dig i stället. Du har ett ärligt ansigte och fast du har varit på fästning, så är du väl ändå en christen menniska, som kan bli till nytta i samhället.“

Gubbens tal gjorde mig godt, och snart voro vi öfverens om lönevilkoren; ty mina anspråk voro ganska billiga.

„Någon bättre tjänst kunde du aldrig komma öfver,“ sade Ola med förnöjd min, och häri hade han fullkomligt rätt.

Sven Ersson och hans hustru voro ett folk af gamla stammen. De voro barnlösa och ibland de för-mögnaste inom hela församlingen; men likafullt frem-mande för allt som kan kallas lyx. Rummen voro må-lade och väl möblerade, men icke till något öfverflöd. Ordning och snygghet rådde öfverallt. Husbonden åt vid samma bord som vi och bemötte oss tjenare i alla afseenden som vi varit barn i huset. När vi varit ute på en skogsresa och blifvit frusna och våta, fingo vi hänga kläderna i stugan och sjelfva värma oss vid en munter brasa, innan vi gingo till något vidare arbete. Hvarje morgon och afton gjorde han bön för allt husets folk. Om helgedagskvällarna eller annars, då vi voro le-diga från arbete, läste han för oss i tidningar eller gamla sagoböcker, hvilka han företrädesvis älskade.

Vi voro, med ett ord, omfattade med godhet och meniskokärlek; därför gick arbetet som en dans.

Men länge varade icke detta patriarkiska lif. Fram på våren dogo både man och hustru och följdes åt i grafven likasom de gjort i lifvet. — Frid och välsignelse öfver deras stoft!

Det blef nu en bedröflig röra i hela huset. Slägingarna grälade länge om arvet. Slutligen köptes egendomen af en systerson till den affidne, och tvisten bilades i godo.

Den nye husbonden var en ung förmögen man, som nyligen blifvit gift med en syster till kyrkovärdens hustru. Han var en af de förnäma bönderna, som ville heta landtbrukare i stället för bonde. Hustrun skulle kallas fru, emedan hon ett par månader bevistat en pension i staden.

Sådana menniskor kunde icke nöja sig med ställets närvarande beskaffenhet. Allt skulle förändras och göras mera gentilt. Handtverkare hemtades från staden och arbetade i många veckor på hvarjehanda grannlåter. Snart var allt så ståtligt, som i en grefflig boning. Vägarna voro klädda med fransyska tapeter och dyrbara taflor. Det öfriga bohaget utgjordes af stora speglar, glaskronor, mahognymöbler o. s. v. Der lefdes också på en stor fot i allmänhet. Han umgicks endast med herrskaper, då vinet och punschen flödade i rikt mått. Ett sådant lefnadssätt skulle säkerligen icke burit sig i längden, om han icke hade haft goda biförtjenster. Han var nemligen mäktig slängd i att skriva och räkna, och höll därför alla förekommande auktioner och bo-

uppteckningar. Han biträdde äfven i processer, köpte skuldsedlar och lagsökte, procentade och mera dylikt, som var ganska vinstgifvande. De fattiga bönderna påstodo, att han klådde dem till bara benen. Jordbruket frågade han föga efter; men han fordrade af oss tjenare ett strängt arbete och en slafvisk undergifvenhet, som gränsade ända till det löjliga.

Sådan var denne husbonde. Om michaeli flyttade jag till en annan. Jag tjenade nu som dräng i tio år, men en sådan husbonde som Sven Ersson fick jag aldrig mera. Jag bytte ofta om ställe för att finna något bättre, men utan att lyckas i mitt förehafvande. Att utförligt relatera huru jag hade det under denna tid, skulle blifva både tråkigt och vidlyftigt, hvarför jag inskränker mig till att i korthet berätta, hurudant tjenstehjonselifvet i allmänhet är på landsbygden.

Tjenaren är för det mesta ansedd som en menniska af underordnad beskaffenhet, endast född för att tiga och lida, träla och arbeta. Hos de förnäma bönderna blir han af en falsk hederskänsla hånad och föraktad. Det är som han aldrig hörde till huset, utom vid de tillfällen, då hans tjenstaktighet fordras. Hos de fattiga, som utgöra flertalet, lefver han väl ett mera familiert lif, men här måste han åtnöja sig med en klen föda, emedan de icke ha råd till bättre, om de skola komma ut med att betala sina dryga skatter. Jag har tjenat på ställen, der vi inte haft kött eller fläsk på bordet under ett helt år, utom vid jultiden. Allt måste föras till staden och säljas. Den faderliga omvårdnaden är lika hos rika och fattiga, och de sednare äro

ingalunda bättre än de förra. Undantag gifvas af båda slagen, fast de äro tunnsådda. Härmed vill jag icke säga att människorna i allmänhet äro hårda och hjertlösa; men det har blifvit en vana att sålunda behandla tjenaren. Förtryckta sjelfva, söka de i sin mån att förtrycka, och den fattigaste får till sist sitta emellan. — Betänker man vidare att tjenaren aldrig har någon fritimma, att han på dålig föda måste förrätta ett strängt arbete, att han röner ett mindre vänskapligt bemötande, att han har en ringa lön, och slutligen ingen annan framtid än fattighuset, så måste man medgifva att han lefver ett verkligt slaf lif.

Jag hade, som jag redan nämnt, tjenat i tio år, under hvilken tid jag varit mycket sparsam, och ändå icke kunnat förtjena mer än tvåhundra riksdaler. Min framtid var mörk, och ändå mörkare skulle den varit, om jag icke hyst det ljufva hoppet att en gång bli egare af Lugnet till bostad och liten Elin till maka.

X.

Liten Elin var nu en stor tjugoårig flicka, vacker att beskåda, som en rosig sommarmorgon. Hon hade guld-gult hår, klara, ljusblå ögon, en rosenknopp till mun och en smärt välformad vext. Hon var glad och liflig i alla sina rörelser och dertill hjertegod och vänlig mot alla människor.

Under hela min tjenstetid hade jag ansett Lugnet som mitt hem, och derstädes alltid blifvit bemött

som barn i huset. Med Elin hade jag umgåtts förtroligt som en syster. Jag kände i botten hennes goda egenskaper och var fullkomligt öfvertygad om att hon skulle blifva en älsklig och bra hustru. Längre hade jag i hemlighet älskat henne. Kärleken är underlig! Öfver hundra gånger hade jag gått till Lugnet i det fasta beslutet att fria, men när det kom till kritan kunde jag icke säga ett ord. Hon hade många friare, och ryktet ville veta att hon skulle gifta sig med en ung bonde. Detta förorsakade mig icke så litet bekymmer. Jag trodde det till hälften, emedan Elin på sednare tiden varit ovanligt tyst och sluten emot mig. Det var icke som förr. Jag beslöt likafullt att säga henne mina tankar, ty ovissheten plågade mig grymt. I denna afsigt gick jag en vacker dag till Lugnet, der jag hade den lyckan att finna Elin ensam hemma. Nu eller aldrig, tänkte jag och satte mig ned på en soffa.

Jag grubblade mycket öfver huru jag skulle börja mitt frieri; men kunde inte finna några passande ord. Slutligen gick jag bort till väfstolen, der Elin satt och väfde lärft. Det var vid midsommartiden, och således mycket varmt både ute och inne. Elin hade därför öppnat klädningen framtill, vid bröstet. Bäst som hon dunkade till, flög det lilla bernstenskorset fram ur den öppna barmen. Jag fann genast ett passande tillfälle och yttrade:

„Att du ännu bär det lilla korset!“

„Mätte väl det... Men du har väl för längesedan lagt bort ringen,“ svarade hon. Jag knäppte upp västen

och visade henne ringen, dervid jag såg en stark rodnad färga hennes kinder.

Hvad jag sedan sade eller gjorde kan jag icke med säkerhet påminna mig. Nog af, saken och summan blef den, att innan jag gick ifrån stället, hade Elin och jag lofvat hvarandra kärlek och tro under alla lifvets skiften. Modren, som under tiden hemkommit, lade med djup rörelse våra händer tillsamman och välsignade vårt förbund.

Vi beslutade sedan gemensamt, att brölloppet skulle stå till hösten, då jag tjenat ut min innehafvande tjenst.

Hvem var nu lycklig om icke jag! Min framtid var betryggad och mina käraste önskingar uppfyllda. Mitt hjerta slog af en onämbar fröjd. Jag såg en ny himmel och en ny jord, full af frid och lycksalighet. Hela naturen sjöng om kärlek, och melodien fann genklang i mitt bröst, som svälde af tacksamhet och lof till Gud och hela världen.

Min lycka var allt för stor för att blifva varaktig. Snart skymdes också min glädjehimmel af sorgens svarta strömoln.

Gräsenkan hade länge varit sjuklig. Hon led sedan många år af något ondt i hjertat, som slutligen lade henne på dödsbädden. Stilla och fridfullt som hon lefvat, gick hon öfver till en annan verld, för att der finna sin älskare, som hon här förgäfves väntat i tjugo år. Gud fröjde den goda själen!

Vi sörjde henne djupt och innerligt. Elin var alldeles tröstlös till en början. Det var äfven ett hårdt slag för mig. Jag hade så gerna velat att hon skulle

fått lefva någon tid, på det jag genom mitt handlings-sätt skulle komma i tillfälle att till någon del återgälda hennes visade godhet och välvilja. Men Herrans vägar äro icke våra vägar. Vi sökte tröst i Guds ord, och blefvo småningom lugna. Vi älskade och höllo af hvarandra, och dermed var allt väl bestäldt.

Jag anhöll hos min husbonde om tillstånd att genast få flytta, hvilket han medgaf, mot vilkor att jag afstod halfva lönen, ehuru det endast var ett par månader igen på året. Jag ingick på förslaget och flyttade till Lugnet.

När jag varit der en fjorton dagar, kom Elin från kyrkan en söndag och var ovanligt allvarsam. Hon förmälte att Klåberg utlyst bouppteckning härstädes nästa tisdag, och det förundrade henne på det högsta, att jag icke sagt det förut. Jag bedyrade, att jag icke visste det ringaste om något sådant, hvilket också var rena sanningen. Vi blefvo därför storligen förundrade båda två. Vi kunde aldrig begripa hvad detta hade att betyda. Jag påstod att hon hört galet, men ett par af grannarna sade detsamma som Elin, hvarför jag måste tro, att det hade sin riktighet.

På den utsatta dagen kom Klåberg, jemte den aflidnas broder, nämndemannen Nils Andersson, tidigt till stället. Nämndemannen uppmanade Elin till att uppgifva allt hvad som fanns i boet, emedan här skulle hållas bouppteckning och sedan auktion. Jag frågade, hvad rättighet de hade att sålunda förfara med en annans egendom.

„Vi ha Svea Rikes Lag att stödja oss på,“ svarade Klåberg i snäsigt ton.

„Det är inte möjligt!“ utropade Elin och jag på samma gång.

„Både möjligt och säkert,“ återtog Klåberg. „Elin har tillkommit genom lönskaläge, och alldenstund här icke finnes några bröstarfvingar, så är den afidnas broder rätter arftagare till den efterlemnade qvarlåtenskapen af både löst och fast. Det är således på nämde-mannens anmodan, som jag infunnit mig här att hålla bouppteckning, hvadan jag ålägger er att samvetsgrannt uppgifva hvad som förefinnes.“

Det var som åskan slagit ned framför mina fötter vid dessa ord. Att barnet icke skulle få ärfva sin mor, framför någon annan, syntes mig så onaturligt och okristligt, att jag icke satte någon tro till länsmannens tal. Våra lagar, tänkte jag, äro väl besynnerliga i många stycken, men så orättvisa kunna de icke vara.

Klåberg tecknade med raskhet upp så mycket der fanns, hvilket icke var så obetydligt, ty bouppteckningen uppgick till ett tusende fyra hundra riksdaler.

„Nu ålägger jag dig,“ sade Klåberg, vid förrättningens slut, „att noga tillse, det ingen af dessa persedlar försvinna innan auktionen, såvida du icke ännu en gång vill komma på fästning. Elin har mitt fulla förtroende,“ tillade han i en mildare ton.

„Kommer hon då inte till att ärfva något?“ frågade jag.

„Icke det ringaste,“ blef svaret.

Elin och jag voro ledsna öfver tilldragelsen, men ingalunda modfälda; ty vi hoppades på lag och rättvisa, som, enligt vår förmodan, aldrig kunde medgifva något dylikt. Jag gick till domaren i orten för att höra hur det rätteligen hängde tillsammans.

Lagman Berg beklagade ställningen, men försäkrade tillika, att lagen verkligen var sådan som Klåberg upp gifvit. „Den är,“ sade han, „i alla hänseenden obillig, och har vid flera riksdagar varit föreslagen till ändring, men adel och prester hafva lagt sig emot; de måtte hafva en moral för sig sjelfva.“ Han afrådade mig ifrån att processa, emedan jag endast skulle förlora tid och penningar.

En fjorton dagar sednare försåldes rubb och stubb i Lugnet, och Elin fick gå ifrån sitt barndomshem, utan någon annan förmögenhet än en kista med gångkläder.

XI.

Alla mina glada drömmar om ett treffligt hem och en oberoende ställning hade gått upp i rök. Jag stod nu återigen lika fattig på egodelar; men icke på kärlek, ty jag hade Elin kvar och detta lifvade mitt mod. „En koja och ett hjerta“ är en gammal visa, som sjunges af hjertans grund, när man är vid mina år. Det sednare egde jag och det förra hoppades jag att få.

Elin ville att vi skulle uppskjuta med giftermålet några år och tjena för att skaffa oss medel till nödig bosättning; men jag som visste huru litet lönande tjen-

stehjonslifvet är, öfvertalade henne snart till att ingå på mitt förslag, som var att nu genast skaffa en torplägenhet, huru ringa den än månne vara. Jag hade nog sett huru svårt det var för torpare i allmänhet; men jag hoppades, att vi, som voro unga, friska personer, nog skulle draga oss fram genom arbete och bön.

Frågan gällde nu hvar jag skulle komma öfver något litet torp. Jag gick ifrån den ena gården till den andra och hörde efter, men ingen ville lemna något jordstycke.

Bönderna äro rädda för att antaga torpare, helst sedan jorden började att stiga i värde, och den nya fattigvårdsförfattningen kom till stånd. Den sednare utgör det väsentliga skälet, emedan de ofta få förargelse af sockennämnden, om de hafva någon fattig på sina egor, som kommer att ligga församlingen till last. De tycka också att den fattige gerna kan låta bli att gifta sig, då erfarenheten visar, att det endast blir nöd och elände. En viss snålhet och afundsjuka torde dock utgöra det hufvudsakliga hindret. De säga vanligen, att „der geten är bunden der gnager hon;“ det vill säga, att torparen alltid är ett onus på hemmanet. Heldre låta de således stora sträckor af odelbar mark ligga till fälad, än de upplåta någon bit till en fattig arbetare. Härvid förlora de icke allenast sjelfva, utan hela landet, ty många herrliga grödor skulle kunna frambringas ur en jord som nu gifver föga eller intet.

Efter mycket bråk och bekymmer fick jag slutligen kontrakt på ett halft tunneland ouppodlad mark af en gammal bonde. Han var känd för att vara en hård

och egennyttig människa, som hade svårt för att erhålla nödiga arbetare, annars hade jag troligen icke fått någon plats. Villkoren voro temligen dryga. Jag skulle göra tvenne dagsverken i veckan, samt i öfrigt biträda när han påkallade, mot en dagspenning af tolf skilling. Elin skulle spinna ett lispund blånor och göra tjugo dagsverken om året. För denna skatt eller arbete skulle jag få besitta jorden och hafva en ko på sommarbete, samt rättighet till att plocka nödig vedbrand i skogen.

Med glädje stoppade jag kontraktet i fickan och gick till Elin som också blef glad. Det var för sent på hösten till att uppföra någon ordentlig stuga, hvarför vi gräfdde oss en jordbo till vinterqvarter och hade snart vårt bröllopp med lust och gamman.

Den kommande våren timrade jag upp en liten stuga, hvilken vi inredde på bästa sätt. Mina tvåhundra riksdaler räckte godt till bosättningen. Vi hade både ko och gryta, spinnerock och säng; något vidare behöfde vi icke för tillfället. Kärleken åtnöjes med ganska litet, då den är uppriktig och sann, såsom händelsen var här. Vi arbetade med friskt mod å ömse sidor. Elin sydde och spann; jag gjorde mina dagsverken, odlade upp jorden och skötte den med trägen omsorg. Gud belönade mödan med rik gröda. Det var så ljuft att se säden vaxa och frodas på en åkerlapp, som man sjelf egde. Och ännu ljufvare var det att få trycka en vänehuld maka och snälla barn till sitt bröst, när man om aftonen kom hem efter slutadt arbete.

Så lefde vi lyckliga några år, nöjda med vår lott, fast den var mödosam och ringa. Men barnhopen ökade

sig — vi hade skaffat oss fyra barn på sex års tid — och med detsamma bekymren. Elin hade nog att sköta med barnens vård, och jag fick för det mesta gå hos bonden för den ringa dagspenningen. Fattigdomen började att trycka. Jag sökte att erhålla ännu ett halft tunneland af marken som gränsade intill torpet, då jag skulle bergat mig ganska bra; men detta var ogörligt, ehuru bonden hade ingen inkomst af den i sitt närvarande tillstånd. Ännu hade vi dock vårt dagliga bröd, fast det bestod af sill och potates; mjölken måste vi sälja. Jag såg med grämelse att Elin blef blekare med hvarje dag, men hörde henne aldrig sucka eller klaga; ty kärleken fördrager allt. Jag blef modstulen af fruktan för framtiden, men hon uppmuntrade mig till kraft och förtröstan.

Sådan var vår lefnadsställning, då jag en söndag fick se friherrinnan Eksköld och hennes dotter i kyrkan. Friherrinnan hade blifvit sexton år äldre, och följaktligen något medtagen af tiden, men hon lefde upp på nytt i sin unga blomstrande dotter, som var en skönhet af första slaget.

Vid gudstjenstens slut fick jag veta att baronen tagit afsked från sin tjenstebefattning vid fästningen och köpt Böda herregård, som var belägen i södra delen af församlingen. Plötsligt rann det mig i sinnet, att jag måhända hos honom kunde få ett torp på bättre vilkor, emedan jag visste, att han var en ädel herre, som icke skulle plåga sina underhafvande. Jag rufvade på denna plan i många dagar, men blygdes på sätt och vis för att sätta den i verkställighet. Jag var rädd att

herrskalet skulle anse min anhållan som en fordran för det jag en gång räddat deras barn. Nöden har dock ingen lag. Jag tog Gud i hågen och gick till stället, sedan jag först öfverlagt med Elin om saken. Frågan är fri, tänkte jag.

Det var inte utan hjertklappning, som jag frågade en piga, vid framkomsten, om friherrinnan var hemma; jag ville nemligen i första rummet vända mig till henne.

Pigan förklarade, att herrskalet var i trädgården, och detta lugnade mig något; ty det är alltid bäst att tala med en menniska i den fria naturen, der man känner sig mera ogenerad än i ett praktfullt rum, som är för den fattige så fremmande.

Det var i början af våren. När jag kom i trädgården och fick se de gröna buskarna och några nyss utslagna blommor, fylldes min själ af glada minnen.

Den förste som jag här råkade, var den gamle, hederlige trädgårdsmästaren, som jag fordom varit behjelpelig. Han kände mig icke igen, och jag gaf mig icke heller tillkänna, utan frågade endast efter friherrinnan, hvilken jag i detsamma blef varse, sittande jemte sin dotter i en grönskande berså. Jag närmade mig vördnadsfullt med hatten i hand och gjorde en ödmjuk helsning. Friherrinnan såg på mig en längre stund, hvar efter hon med glad öfverraskning tog mig i handen och yttrade:

„Välkommen, Thore! Det var intressant att få se er ännu en gång... Ni har blifvit bra förändrad, men jag kände er strax igen på ögonen... Se här,“ fortsatte hon vidare och visade på fröken, — „se här den

lilla flickan, som ni hemtade upp ur kanalen... Nu kan du sjelf tacka din räddare, Jenny.“

Fröken reste sig upp och tryckte min hand, hvarvid ett lätt rosenmoln sväfvade öfver hennes vackra anlete.

Jag måste nu göra reda för min lefnad sedan fästningstiden, och då jag till sist framställde mitt egentliga ärende, lofvade hon att tala med sin man om saken och ställa allt till det bästa. Hon gjorde också detta med den lyckliga framgång, att jag genast fick löfte om ett godt torp, som för tillfället var ledigt.

Vid min hemkomst blef det en fröjd i vår stuga, som slutades med en varm tacksägelse till Herran.

XII.

Jag var nu, sedan någon tid, en välbeställd torpare under Böda herregård och hade det ganska bra. Jag hade en snygg boning, ett par tunneland jord och tvenne kor samt några får, hvilket gjorde att jag genom träget arbete kunde godt föda mitt stora hushåll, som ytterligare hade ökats med tvenne barn, så att vi tillsammans voro åtta personer.

Baron Eksköld var en rättskaffens husbonde, som icke fordrade mera af sina underhafvande än de med god vilja kunde åstadkomma. Med allvar bestraffade han lättjan och uppmuntrade fliten. Han gick sjelf och såg efter hur vi hade det i hemmen, hur vi brukade jorden, och i öfrigt skötte vår ekonomiska ställning.

Han var en far för oss alla, och vi älskade honom som sådan tillbaka, hvilket vi tydligen visade både i ord och gerningar, genom ett städadt uppförande och ett dugligt arbete; ty hästen är merendels sådan som han är hållen.

Friherrinnan och fröken besökte ofta torpstugorna och rådgjorde med kvinnorna om de husliga göromålen. Genom deras försorg hade snart hvarje boning en liten trädgårdstappa med blommor och nyttiga rotfrukter. Blef någon sjuk, så var friherrinnan en hel doktor, som infann sig på stället och gjorde allt för att bota det onda.

Detta var en stor lycka för mig; ty Elin blef illa sjuk efter sista barnsängen, och hade troligen strukit med, om icke friherrinnan hade varit. Hon kom till sjukbädden både tidigt och sent och pysslade om Elin, som det varit hennes eget barn. Elin blef ock genom hennes omvårdnad snart så frisk, att hon kunde gå uppe och uträtta litet småsysslor; men fullkomligt bra var hon dock icke eller blef på lång tid. Friherrinnan ordinerade slutligen brunnsdrickning, och hjälpte mig själf till rätta med att utstyra henne för ett dylikt ändamål. Jag fick ett egenhändigt bref till doktorn och en af baronens hästar att skjutsa med.

Vi hade fem mil till R. . . stora helsobrunn, hvilken friherrinnan recommenderat, emedan den var ansedd för en af de bästa i hela riket.

Framkommen till stället, lemnade jag genast brevet till doktorn, och min hustru blef intagen på ett lasarett, — inrättadt för fattiga, genom en donation af ko-

nungen, — der hon fick fritt husrum och fri mat under tiden.

Jag lemnade henne här under glada förhoppningar, men fann vid återseendet att dessa på intet sätt gått i fullbordan. Hon var nu så sjuk och svag, att hon knappast kunde gå, och orsaken var följande: Det var en regnig och kall sommar. De fattige måste stiga upp klockan tre och dricka undan tills femtiden, då de förnäma brunnsgästerna började komma. Doktorn var mycket noga härutinnan; ty det skulle vara alldeles förskräckligt om herrskapet finge se en del krymplingar och andra sjuklingar i sin väg. Det vore då „inte det minsta intressant vid brunnen,“ dit de flesta hade kommit för att roa sig. Sådant lär bruket vara vid alla våra större helsobrunnar, som derigenom förfela sitt rätta ändamål. I mitt tycke kunde gerna den förnäma världen tåla att se skröpligheten på närmare håll, för att dervid påminnas om att äfven de äro menniskor, som kunna till helsan blifva lika usla och eländiga. — Hvad Elin beträffade, så trodde hon sjelf, att de kalla morgonstunderna, i förening med det kalla vattnet, hade försämrat hennes helsa. Hon påstod till och med, att det var mången fattig sjukling vid brunnen, som derigenom ådragit sig döden; hon hade därför icke druckit något de sista dagarne, hvilket friherrinnan gillade.

Den goda menniskan blef åter en öm doktor för Elin, och Gud vet hvad medel hon använde, men innan julen var min hustru lika rask och kry som i fordna dagar.

Med julen kom dock sorg och bekymmer äfven för friherrinnan.

Baronen gick gerna på jagt och ådrog sig dermed en häftig förkylning, som lade honom på sjukbädden, der han stilla afsomnade den 4 Januari 1847.

Det måtte vara skönt att dö, när man är så sörjd och saknad som han. Han hade inte varit egare af gården i mer än sex år, men under denna tid gjort sig så älskad af sitt folk, att vi alla begreto honom, som goda barn begråta en älskad far.

Vid grafven, dit alla hans underhafvande följde honom, var intet öga torrt och intet hjerta som icke genombäfvades af en uppriktig sorg.

Man tror, att det fattiga folket icke vet att uppskatta det ädla här i verlden; men de som hysa en sådan tro, känna det icke till sin innersta rot. Folket är i grunden tacksamt, och det behöfves endast rättvisa för att göra sig älskad af detsamma.

Vi voro femton torpare, och alla mådde vi bra, till följe af det menskliga behandlingssättet. Det var därför icke underligt, om vi sörjde; vi visste hvad vi förlorat, men icke hvad som vi fingo i stället.

Baronens ekonomiska ställning var bra, men egendomen såldes likafullt till en grefve Klämmenstedt. Friherrinnan med sin dotter flyttade till Stockholm, der en af hennes söner var tjenstgörande vid hofvet.

Den dagen, som de båda fruntimren lemnade gården, voro vi alla högtidsklädda, och följde dem så långt egorna räckte, nedkallande himlens välsignelse öfver

deras framtida lefnad, till belöning för allt det goda som de tillskyndat oss och våra barn.

Hurudan skulle den nye egaren blifva? Se der en fråga som för närvarande sysselsatte våra tankar. Jag hoppades icke det bästa; af hvad orsak, kan jag icke sjelf förklara, men jag kände likasom i luften att en stor förändring skulle inträffa. Den uteblef icke heller.

XIII.

Grefve Klämnenstedt var egare af många egendomar i åtskilliga provinser, och lemnade därför Böda på arrende åt sin svåger, en kapten von Pryhl, som var mycket fattig, efter hvad ryktet förmälte.

Kapten Pryhl var en liten skäggig, oansenlig herre, som bekräftade hvarje befallning med mustiga eder, bestående af ett sprakande fyrverkeri till afgrundsfurstens ära. Han hade förut varit innehafvare af ett boställe och var i allmänna omdömet känd som en utmärkt skicklig jordbrukare. Han var en framstående person på alla landtbruksmöten, der han höll långa tal öfver guano, tegelrör, rotfrukter, m. m.

Vid första uppträdanet på gården, fann han genast, att vi torpare hade det allt för bra, och ålade oss därför dubbelt större skatt. Jag hade förut på egen kost endast gjort tre dagsverken i veckan, men dessa ökades nu till fem. Jag hade således blott en fridag, och måste därför, ehuru ogera, äfven arbeta om söndagarna, såvida jag skulle någorlunda kunna sköta torpet. Mycket

blef likväl försummadt. Grödan blef hälften mindre det året. Arbetet vid herregården blef hårdare med hvarje dag. Jag insåg mer än väl, att detta omöjligen kunde bära sig i längden, och försökte därför att skaffa mig plats på något annat ställe, medan jag ännu egde litet förmögenhet. Alla försök voro dock fruktlösa. Ingen ville på sina egor intaga en arbetare, som var bekajad med hustru och sju barn. Verlden är visserligen vid, men der fanns intet annat rum för mig än det jag redan innehade.

Under vintern blefvo alla torparne uppsagda till flyttning på våren, såvida de inte ville blifva statkarlar. Kaptenen såg dock helst att vi flyttade; han ville ha unga, raska arbetare, som icke voro belastade med „käringtross och små skrikhalsar,“ såsom orden föllo. Han var dock nödsakad att behålla oss, och vi voro tvungna att ingå på förslaget, emedan vi icke kunde få någon annan plats.

Här uppfördes nu smärre arbetarebostäder vid sjelfva herregården. Torpstugorna nedrefvos, och jorden lades till sambruk med de öfriga egorna. De nya boningshusen voro temligen bra, men lönevilkoren små, och bestodo i följande:

1. Fria husrum och vedbrand.
2. En half tunna malt.
3. En fjerding sill.
4. Två tunnor potates.
5. Etthundradefemtio riksdaler riksmünt i penningar.

Efter de spannmålspriser, som då voro gällande, hade jag af denna summa penningar till sex skålpund bröd

för hvarje dag under året, men inte det ringaste till sofvel. Det var inte mycket att lefva på för nio personer. Jag beklagade mig för kaptenen och föreställde honom att vi skulle svälta ihjel på en dylik lön.

„Får gå!“ svarade han. „Jag betalar ett högt arrende för gården, och måste därför draga all möjlig fördel af densamma. Dessutom är det icke vanligt att en statkarl får mera någonstädes i hela Sverige. Inte rår jag för att ni skaffat er en hop ungar på halsen.“

Med detta besked fick jag nöja mig; och nu började en kedja af nöd och elände, som jag icke kan beskrifva. Jag kunde omöjligt se hustru och barn svälta, så länge jag hade något att hjälpa med. Först gick den lilla penningssumma, jag hopsparat under baronens tid; sedan måste Elin bära bort och afyttra den ena lösörepersedlen efter den andra, till och med sjelfva sängkläderna, så att vi fingo ligga i bara halmen. Men detta var icke nog! Jag måste från fyra om morgonen till nio om aftonen jemt vara i ett verksamt arbete. Kaptenen eller hans ladufogde följde oss städse i hälarna, och drefvo på med käppen. Mången gång kunde det verkligen behöfvas; ty dåsiga och liknöjda, som vi blifvit genom förtrycket, gjorde vi inte mer än som var tvunget. Tvånget uteblef icke heller. Käppen var städse i rörelse och lemnade djupa märken efter sig hos mången.

Jag vill inte tro att kaptten von Pryhl var i grunden en elak människa, fast han behandlade oss på ett barbariskt sätt. Han klagade jemt och påstod, att folket försämrades med tiden; men han besinnade icke,

att arbetaren är sin lön värd, att det är svårt att vara villig, då krafterna svika, och man är i ordets hela bemärkelse förslafvad både till kropp och själ.

Emellertid hade nöden under tre års tid stigit i min boning och äntligen nått sin högsta höjd. Elin var utmerglad, och så var äfven förhållandet med mig. Barnen skreko på bröd, utan att erhålla något. Det enda vi hade att lefva vid var salt och potates, och äfven detta högst otillräckligt.

Jag har aldrig tviflat på en förbarmande fader i himmelen; men nu började jag verkligen att misströsta. Allt var så ödsligt och mörkt. Jag funderade både hit och dit, utan att finna någon ledtråd till ett ljusare land. Jag sökte tröst i Guds ord, men äfven här fann jag ingen vederqvickelse; ty jag var förslöad till hela mitt väsen. Många gånger gick jag till en närbelägen ström, i tanka att afskudda mig lifvets börda, men utan att ha mod till att verkställa mitt beslut, när det kom till stycket.

Vid ett dylikt tillfälle, då jag hade fast beslutat att icke afstå från mitt onda uppsåt, drog jag af mina kläder och lade på marken, för att derigenom inbilla efterkommande, att jag drunknat under badning. När jag till sist skulle aftaga skjortan, fick jag tag i den lilla ringen jag fått af Elin, den jag ännu bar i ett svart halsband. Nu kommo hustru och barn så lifigt för mitt minne, att jag genast återvände till hemmet. Ifrån den stunden hyste jag aldrig någon sådan tanke, utan prisade Gud i mitt hjerta, för det han mildeligen „frälst mig ifrån ondo.“

Elin var i frestelsens stunder vida starkare än jag. Hon led tåligt och undergifvet som ett offerlamm. Hon uppmuntrade mig till mod och ståndaktighet. „Vår Herre pröfvar blott, men han förskjuter icke!“ var hennes fasta öfvertygelse, som hon städse framhöll för mig.

Jag tyckte likväl att hjälpen dröjde bra länge och tröstade mig vid den hopplösa tanken, att det nu var så illa för oss i verldsligt afseende som det kunde blifva. Men härutinnan bedrog jag mig! Lidelsernas bågare var ännu icke tömd till botten!

XIV.

Läsaren torde påminna sig, att en af de tjuftar, som jag råkade i arresten, ibland annat berättade: „att han börjat sin bana med att slå husbonden, hvarför han kommit på fästning, och sedan af hat till menskligheten fortgått på brottets stråt.“ Detta var till alla delar sanning. Mannen hette Larsson, men kallades allmänt för „Necken“, emedan han var född i Necktorpet under Böda herregård. Necken var ett namn som nämndes med fasa af alla, ty mannen hade genom åtskilliga våldsbragder och djerfva stölder gjort sig känd som en fulländad bof.

En stormig höstnatt, då jag med de mina låg försänkt i en stilla slummer, hörde jag plötsligt en knackning på fönsterrutan, som blef allt hårdare. Jag steg upp och frågade hvem det var, hvarpå jag erhöll till svar, att det var en husvill som bad om herberge för

natten. Elin tände genast upp ljus. Hade jag haft något att stjäla i min boning, skulle jag måhända dragit i betänkande att släppa in en fremmad människa, men som detta icke var händelsen, öppnade jag genast dörren, och — Necken steg in i min stuga. Allt mitt blod rusade åt hufvudet vid denna syn; jag stod som förstenad af förskräckelse, utan att kunna få fram ett ord.

„Tack för sist, Thore!“ yttrade han. „Stå nu inte och skälf som en backahare, ty Necken är inte så farlig, som folk skriker. Jag skall inte röra hvarken dig, hustru eller barn; det är inte i statkarlshusen eller torparstugorna, som Necken söker efter rof.“

Min hustru föll nära sanslös ned i sängen, då hon märkte hvem gästen var. Hans utseende var också beräknadt på att injaga respekt och fruktan hos hvem som helst. Han var en stor, axelbred karl, med yfvigt, gråsprängdt hår och skägg, som betäckte nästan hela ansigtet. De djupt liggande ögonen gnistrade som ett par glödande eldkol. På hufvudet bar han en luden björnskinnsmössa, och var i öfrigt iklädd en svart klädesrock, som satt fängslad kring lifvet af ett stort läderskärp. I detta hängde ett par pistoler och en stor jagtknif med elfenbensskaft. Utan krus slog han sig ned vid en brädtafla, som vi nyttjade till bord, och lade den ena pistolen framför sig.

„Hvad i Herrans namn vill du här?“ frågade slutligen jag.

„Helsa på, begriper du, fast det var litet nog, som vi råkades på fästningen... Du var en lycklig fogel,

en riktig guldgosse, som umgicks bara med blommor och herrskap på den tiden.“

„Men hur kunde du veta hvar jag bodde?“

„Jag har mina kunskapare, förstår du. Ställningen på herregården känner jag till punkt och pricka . . . Ni lär att slita ett riktigt helvete hos den här Pryhlen, hvilken jag skulle ha lust att prygla så tunn som en pannkaka . . . Är det icke f—n så dumt att vara ärlig? Här går du och slafvar och får stryk, svälter sjelf och har stugan full af käring och trasiga ungar, hvilka pipa och tjuta som hungriga vargar, då vi på fästningen lefva ett lustigt lif och ha fullt upp af allt hvad vi behöfva.“

„Hvarför stannar du icke der?“ invände jag.

„Ombyte förnöjer,“ återtog han. „När man har varit i buren en längre tid, är det roligt att komma ut och lufta på sig en smula. Det är roligt att skrämman satpaket, begriper du. De äro rädda för Necken som för hin håle, och inte är han någon dufunge heller . . . Jag lurade dem bra vid rymningen, kan du tro. En gammal bekant inpraktiserade en hel officersbeklädnad på fästningen; jag iklädde mig denna, svärtade hår och skägg, hvarefter jag midt på ljusa dagen passerade vaktten, som skyldrade gevär . . . F—n så roligt, skulle jag tro . . . Ännu ha de icke hunnit att efterlysa mig; det är blott fem dagar se'n jag rymde, men under tiden har jag inte varit overksam. Förliden natt höll jag en liten bouppteckning hos min gamla husbonde, och i natt har jag helsat på sjelfva prostfar, der jag tagit denna

rocken och hans bästa häst, som står och gnäggar här utanför. Jag skall värma den, innan...“

„Kära Larsson!“ afbröt jag; „om du inte vill göra mig alldeles olycklig, så går du genast dina färde.“

„Jag tänker i stället att göra dig lycklig,“ svarade han; „ty hur f—n det är beskaffadt, så tycker jag ändå om människor, när de äro riktigt ärliga såsom du... Du skall veta, att jag inte är någon vanlig tjuf. Jag stjälar från de rika och ger åt de fattiga, för att göra en liten jemkning här i världen. Nu vet jag, att du är en fattig stackare, och har därför kommit hit för att skänka dig det här, som jag knipit från min gamla husbonde och den snåla prosten.“

Han räckte mig härvid en stor sedelbundet, vid hvars åsyn jag ryggade förskräckt tillbaka och bad honom i Jesu namn behålla penningarna, dem jag på intet vilkor ville emottaga.

„Var ingen kruka!“ genmälte han. „Fast penningarne äro stulna, äro de lika goda som andra; och då du med hustru och barn lider nöd, kan det väl icke vara synd att använda dem.“

Jag protesterade emot, men utan framgång. Han kastade penningbundet på brädtaflan och gaf sig hin på, att jag skulle ha den, antingen jag ville eller ej.

Nu sprang min hustru ur sängen, föll neder framför Necken på golvet och bad honom i bevekande ordalag att återtaga sin gåfva och lemna oss i ro.

Hans ögon vattnades litet i denna stund. Han tog sedelbundet och yttrade i en mildare ton än vanligt:

„Förbanna mej jag trodde, att här fanns så mycken ärlighet på jorden; jag riktigt högaktar er; ty Necken har hjerta i bröstet, fast han råkat på villovägar i sina dar . . . Adjö med er, godt folk!“

„Hör hit, Thore!“ fortsatte han efter en paus. „Nu kan du väcka Pryhlen och säga att Necken är i bugterna, så blir här ett hiskeligt rumor i gården, — ha, ha, ha!“

Med dessa ord lemnade han stugan och kastade sig upp på hästen, som satte utaf i ett dånande traf.

Jag rådgjorde med Elin hur vi skulle göra i vår brydsamma ställning. Vi funno båda två, att det klokaste var att lyda Neckens uppmaning, emedan vi annars kunde misstänkas för att hålla med honom.

Jag skyndade att väcka kapten och ladufogden, hvilka darrade i alla leder vid den stora nyheten. Det blef ett fasligt allarm i gården. Allt husets folk var inom några minuter på benen. Kaptenen öppnade ett fönster och sköt tvenne skarpa skott i luften, hvarefter han klädde sig i värja och pistoler. Han gaf order åt allt folket att ströfva ut med vapen, lyktor och bloss, för att anamma den farliga gästen; men sjelf tordes han inte gå ur sängkammaren. Jag måste blifva hemma och i många repriser berätta hur allt hade tillgått vid besöket i min stuga. Necken gick emellertid fri, ty folket återkom med tomma händer.

Kaptenen rapporterade genast händelsen till länsman Klåberg, som kom i flygande fläng till stället.

Genast blef jag uppkallad till honom och kapten, dervid jag till en början undergick ett skarpt förhör.

De hade så mycket att förebrå mig. Jag skulle genast genom hustrun eller barnen anmält förhållandet; jag skulle vidare behållit penningarna, på det de måtte kommit till sina rätta egare. Men som jag icke gjort detta, var det påtagligt att jag var en tjufgömmare. Man skred till ransakning i min stuga, der man ref upp sjelfva golvet för att undersöka. Hustru och barn undergingo äfven stränga förhör. Slutligen tog Klåberg mig afsides och slog mig alldeles förskräckligt med en stor hasselkäpp, för det jag icke ville bekänna mig saker till hans beskyllningar. Han arresterade mig sedan och förde mig till häktet, hvilket han påstod sig saklöst kunna göra, alldenstund jag förut varit på fästning.

„Det är förbannadt bra,“ yttrade von Pryhl, „hur än saken hänger tillsamman, ty nu kan jag få hela familjen på församlingens fattigvård.“

Af allt hvad jag hittills lidit, var detta mitt svåraste ögonblick. Min trogna, älskade hustru och sju trasiga barn stodo jemrande kring vagnen vid afresan. Elin tvättade med len hand bort blodet från ett par skråmor i ansigtet, hvilka jag erhållit af länsmannens käpp. Hon bad mig vara vid godt mod; ty „vår Herre pröfvar blott, men han förskjuter icke.“ De små barnen sprungo tjutande vid sidan af vagnen, så långt de orkade, och ropade oupphörligt: „far, far!“ Det ropet var nära att rycka upp hjerterötterna i mitt bröst.

För andra gången i min lefnad var jag således en fånge. Men jag led nu i vissa afseenden långt mindre än förra gången, ty jag visste att min oskuld skulle blifva uppdagad, om det också skulle dröja någon tid.

Min morbror hade under tiden tagit afsked från regementet och efterträdt den gamle fångvaktaren i tjänsten. Jag fick således bo i stugan och röna en mänsklig behandling, i alla hänseenden. Han var öfvertygad om min oskuld, och lofvade att hjälpa mig till rätta hos domaren, så att jag med det snaraste skulle blifva fri. Han befarade likväl, att jag länge kunde få sitta kvar, såvida man icke lyckades att knipa Necken, emedan min frikännelse hufvudsakligen berodde på honom.

„Den björnen fånga de icke så lätt,“ menade morbror. Vi hade dagligen underrättelser om djerfva stölder, som han föröfvat i orten, utan att man kunnat gripa honom, ehuru flera personer vid ett tillfälle träffat honom på bar gerning. Huru förvånade blefvo vi därför icke, då Necken, dagen före det utsatta extra tinget, sjelfmant infann sig i fångvaktarstugan och sade:

„Här är jag i egen hög person och begär att blifva arresterad. Jag hade visserligen tänkt att njuta af friheten ännu en tid; men då jag fick höra att Thore var i klistret för min skull, så beslöt jag komma hit att freda honom.“

Necken höll ord. Den följande dagen aflade han sin bekännelse, och jag blef frikänd, till stor glädje för Elin, som äfven var närvarande.

Under målets handläggning hade jag förmärkt, att min far, som var häradsdomare, mycket noga betraktade mig. Jag märkte äfven att hans ansigte ljusnade betydligt vid min frikännelse. Han kom nu efter oss ut på gården och bad att få tala litet med hustrun och mig. Vi följde honom in på gästgifvaregården, der han

hade ett eget rum. Han satte sig ned på en soffa och yttrade med djup rörelse:

„Jag är din far, Thore; men jag har bemött dig som en dålig människa, och därför har vår Herre straffat mig genom olydiga barn. Kan du förlåta mig, Thore?... Jag skall försöka att godtgöra mitt fel, så vidt jag kan... Hädanefter skall du slippa sörja för dagligt bröd åt dig och de dina, antingen jag lefver eller dör.“

Jag kunde icke säga ett ord. Med klappande hjerta fattade jag hans uträckta hand, den jag tryckte med innerlig värma. Elin slog sina armar kring gubbens hals och sade: „Lofvad vare Gud!“

Jag kan icke sjelf förklara hur det var; men säkert är, att jag i detta ögonblick tyckte mig se min mors vänliga anlete, omstråladt af en himmelsk gloria.

— — — — —
Här slutar Thore Jönsson sin egenhändiga lefnadsbeskrifning, den jag har åtagit mig att vidare fortsätta, om läsaren vill ha tålamod att höra.

XV.

Häradsdomaren Jöns Nilsson, eller den såkallade rike Jösse, hade under hela sin lefnad varit en egenlyttig och hjertlös människa, som icke dyrkade någon annan Gud än mammon. Han var för närvarande enkling, och hade redan för många år sedan öfverlemnadt sin stora egendom till enda sonen, dervid han endast

behöll ett åttondels hemman för egen räkning, på det han skulle kunna vara med i verlden och hafva ett ord att säga i det allmänna. Sonen var en äkta vindböjtel, som lefde jemt i sus och dus; därför rådde ett spändt förhållande dem emellan, som vid ett par tillfällen hade urartadt ända till slagsmål. Osämjan var så stor, att far och son icke helsade på hvarandra, när de råkades.

Detta smärtade visserligen rike Jösse, men det snarare stålsatte än upptinade hans hårda hjerta. Han ångrade djupt, att han lemnat nästan hela sin förmögenhet till en otacksam och vanartig son, men han ångrade icke sina synder. Han kom aldrig på den tanken, att det kunde vara ett syndastraff för egna missgerningar. Sällan eller aldrig gick han i kyrkan. Nu inträffade den viktiga händelsen, att doktor Wieselgren, på en af sina inre missionsresor, kom till Ekby för att hålla en bibelförklaring. Allt hvad lif och anda hade skulle naturligtvis i kyrkan och höra den beryktade predikanten; således äfven rike Jösse.

Det religiösa föredragets ämne var sjette budet i Guds lag, hvilket talaren förklarade i så varma och gripande ordalag, att rike Jösse för första gången kände sig rörd af Guds ord. Det gick ett svärd igenom hans själ.

Efter gudstjenstens slut hade han ett längre, enskildt samtal med predikanten, och när han sedermera kom ut till sina sockenboar, gret den nära sjuttioårige mannen som ett barn.

Denna händelse hade passerat dagen före hans uppträdande vid tinget. Detta var orsaken till hans plöts-

ligt påkomna ömhet mot en son, som han hittills förnekat i både ord och gerningar.

Han hade därför fullt allvar med att hjälpa Thore ur sin betryckta ställning. Han tog för sådant ändamål en stor höstvagn och reste till Böda den följande dagen.

Rike Jösse hade, likasom mången annan förmögen man, oaktadt han vistats på landet hela sin tid, aldrig med öppna ögon blickat in i fattigdomens boningar. Han blef därför mäktigt förvånad vid den syn, som mötte honom i sonens hem.

Man och hustru voro gulbleka och utmerglade, barnen trasiga och halfnakna, vältrande sig i smutsig haln på golvet. En bar säng och tvenne skröpliga stolar voro de enda möblerna.

„Illa trodde jag det var, men aldrig kunde jag förmoda, att det var så illa,“ sade rike Jösse, med en djup suck.

Han gick sedan att tala med kaptenen om Thores flyttning, hvilket denne gerna medgaf, emedan han sade sig lätt kunna få en yngre statkarl i stället, hvilket var vida fördelaktigare för husbonden.

Snart satt hela familjen med glädjestrålände ögon på vagnen, den rike Jösse körde till sitt hem i Ekby.

Familjens ställning blef genast förbättrad genom Jösses välvilja. Han hade visserligen gifvit den rätta sonen sin största förmögenhet, men han egde ännu sitt lilla hemman och ett bra lösörebo. Detta skänkte han genom lagligt köpebref till Thore och Elin. Han dog

sedan under vinterns lopp, fullkomligt försonad med båda sina söner och — vi hoppas — äfven med Gud.

„Herran är stor i nåd och förbarmande. Lovvadt vare Herrans namn!“ sade de båda makarne och föllo i hvarandras famn.

XVI.

Åtta år hade förflutit, sedan jag sist råkade Thore Jönsson. Jag gjorde ånyo ett besök i hans boning. Hurudan jag nu fann hans ställning skall jag i det följande troget förtälja.

Det var en söndagsafton i Juni månad.

En stilla frid hvilade öfver hela naturen, och så var äfven förhållandet derinne. Solen spridde sina sista strålar in genom de öppna fönstren och visade en stuga, som var pyntad och nätt till sina minsta detaljer. På golfvet lekte tvenne ljushåriga, rödkindade gossar, hvilka far och mor, som sutto på en målad soffa, med glädje tycktes betrakta.

De båda makarna hade undergått en betydlig förändring. Den gulbleka hyn hade fått en friskare färg, och de beniga lemmanne en mera rundad anstrykning. Thore var en man af medelmåttig storlek, med ett öppet, ärligt ansigte, skuggadt af gråsprängdt hår och upplyst af tvenne mörkblå ögon, hvilka vittnade om en lugn, ädelmodig själ, som kunde djupt känna och lida. Elin hade ett ljuslett, trindt anlete, hvilket bar tydliga spår af en skönhet, som ännu till någon del fanns kvar.

Ett skimmer af godhet och välvilja förrådde sig i alla hennes åtbörder. Han var fyrtiåtta år, och hon fem mindre, men båda sågo betydligt äldre ut, till följe af de många bekymmer och det hårda arbete, som de undergått i sina dar.

„Nu kunnen J gå ut på gården och leka en stund, medan det qvällas,“ sade Thore till gossarna, som icke voro sena att åtlyda uppmaningen.

„Hör du, Elin,“ sade Thore efter en stund och fattade hennes hand. „Vill du som jag, så sälja vi gården och flytta till Amerika.“

„Du narras,“ svarade hon.

„Jag narras aldrig, och aldraminst nu, då det är frågan om en så viktig sak.“

Elin stirrade på honom med stora ögon och yttrade:

„Du narras bestämdt, kära Thore. Du kan inte vilja flytta, när vi ha det så bra, och lefva så lyckliga tillsammans.“

„Vi ha det visserligen bra och kunna icke nog tacka Gud för vår lycka; men vi böra tänka på våra barn... Vi ha nu egt gården i åtta år, arbetat och trälät af alla krafter, inte på ringaste sätt misshus hållat, och ha likväl knappast så mycket, som då vi började. Skatterna ökas med hvarje riksdag; det blir allt värre och värre. Vi ha ju inte råd till att slagta så mycket som en ko, om vi skola komma ut med att betala alla utgifter som vidlåda hemmanet. Vi ha icke heller råd till att ha alla våra barn i hemmet; vi måste släppa ut en efter annan på bygden att tjena, hvilket är ganska påkostande, då jag af erfarenhet vet, hur de

blifva behandlade. Allt detta skulle ändå gå för sig, om här funnos någon rättvisa bland människor; men jag har ända ifrån barndomen sett, att de fattiga öfverallt blifva förtryckta. Det är penningen och icke människan som värderas. Jag begriper inte, hur det hänger ihop, men det måste aldrig stå rätt till med styrelsen i ett land, der man gör föga eller intet för det fattiga barnets uppfostran; der man får misshandla ynglingen efter behag, tills han blir aderton år; der man icke får med sina vänner dyrka Gud utan bevakning, men supa och svärja bäst man gitter; der barnet icke får ärfva sina föräldrar; der lagen tillämpas efter stånd och förmögenhet; der man blir riksdagsman i vaggan; der presterna befatta sig mera med världsliga göromål, än sitt andliga kall, som de sköta likt ett handtverk; der man slutligen vårdar tjufven väl och låter den ärlige arbetaren dö i brist och hunger på fattighuset.“

„Det är sannt, Thore; ja, sanning är det; men huru svårt skulle det icke vara att flytta från det kära hemmet,“ sade Elin och tummade sin blanka nyckelknippa. Thore reste sig upp och gick med stadiga steg öfver golfvet, hvarefter han åter slog sig ned vid Elins sida och fortfor:

„Ja, svårt skulle det blifva, mycket svårt att lemna den kära fosterjorden. Det riktigt svider i själen, när jag tänker derpå... Men låt oss vidare fundera på saken, goda Elin! Tänk efter, huru mycket ondt vi slitit i våra dar. Tänk vidare, att vi ha sju barn, och att endast tre af dessa kunna bosätta och med möda föda sig på vårt hemman. De andra fyra skulle såle-

des blifva utsatta för samma lefnadsöden som vi hafva genomgått; men de skulle måhända ej hafva samma styrka att genomgå dem. Huru svårt skulle det icke vara, att se dem i nöd och elände, kanske till och med i bojer och band som förhärdade brottslingar.“

Det uppstod en lång paus i samtalet, hvarunder de båda makarna oafåtligen betraktade hvarandra med varma, kärleksfulla blickar. Elin sade slutligen:

„Vi måste resa, kära Thore... Det skulle bli min död att se någon af barnen i en sådan belägenhet... Men kan du vara säker på, att det skall gå oss bättre i det nya landet?“

„Allt står i Herrans hand!... Jag har länge haft denna plan i sigte, och fördenskull hört mig noga före hos dem, som känna till ställningen i Amerika. Alla säga med en mun, att för den som vill och kan arbeta, skall landet vara bra. Man skall der sätta värde på arbetaren och hans verk; jorden skall vara tacksam och skatterna ringa, emedan litet hvar söker att göra skäl för sin föda. Barnen få fri undervisning på statens bekostnad, och de fattige, som icke orka arbeta, blifva väl behandlade i välgörande barmhertighetsinrättningar. Jag har därför trott, att vi och våra barn skulle trivas godt i det nya samhället, helst som vi ha litet förmögenhet att börja med. Det kan i alla afseenden aldrig blifva värre än här.“

„Vi skola resa dit, kära Thore; ty för barnen måste vi göra allt... Det är rysligt svårt och hjertslitande att lemna ett kärt hem, men samma sol lyser ju der som här, och samme gode och nådige Gud vakar öfver

oss, ehvart vi bygga eller bo... Låt oss därför i Hans namn resa dit med våra barn!“

„Vi skola vidare tänka på saken, innan vi fatta något beslut; ty det är ett viktigt företag. Vi måste tala med barnen och höra deras mening, då det hufvudsakligen är dem det gäller. Skulle de hafva det ringaste emot förslaget, så stanna vi qvar och slita vår tid efter bästa förmåga; ty vi vilja under inga vilkor inverka på deras egen öfvertygelse härutinnan.“

Samtalet slutades för denna gången, men återtog ofta under ett par månaders tid. Man diskuterade frågan med allvar i många enskilda familjeråd, och efter moget betänkande blef det enhälligt beslutadt, att hela familjen skulle med det snaraste begifva sig åstad på den långa resan. De äldre sönerna voro mycket lifvade för ändamålet, men de båda makarna blefvo mera sorgsna med hvarje dag, som närmare nalkades den utsatta tiden. De hviskade ofta till hvarandra:

„Det är svårt och hjertslitande, men — vi måste resa för barnens skull.“

XVII.

Den bestämda resdagen var inne. Septembersolen gick herrligt upp öfver nejden och bådade en klar och molnfri dag.

Thore Jönsson hade på auktion försålt hemman och lösbo, och därför i rund summa erhållit sex tusende

riksdaler riksmünt, som lågo till största delen förvarade i hans reskista, hvilken redan stod på vagnen.

Det var ett högtidligt ögonblick i den rymliga stugan. Alla voro högtidsklädda. Sju friska och rödkindade söner, af hvilka den äldsta var tjugutvå, och den yngsta tio år, stodo med sammanknäppta händer kring bordet, der far och mor sutto vid en uppslagen bok.

„Mina barn!“ yttrade Thore Jönsson, med rörd stämma; „den viktiga stunden är inne, då vi skola lemna ett kärt hem och snart den älskade fosterjorden, för att i ett fremmande land söka vår nödtorftiga utkomst, under våra återstående dagar. Resan är lång och besvärlig. Vi vilja därför med ödmjuka hjertan lyfta våra tankar mot himlen och bedja Gud om hjälp, till att lyckligen och väl utföra vårt förehafvande.“

Han läste nu med hög röst många varma böner, i hvilka han hjertligen bad Herran blifva deras ledsagare på vägen, samt städse beskydda det gamla Sverige. Han uppstämde sedan en psalm, deri hela familjen instämde med klara röster.

„Så vilja vi då fara, i Jesu namn!“ sade Thore efter börens slut och tog hustrun med en vänlig åtbörd under armen.

Ynglingarne skyndade genast ut, men de gamle hade icke så brådt. Skåpet, klockan, samt sjelfva väggarne skulle ytterligare beses; och det seendet ville nästan aldrig taga slut. På gården var det sammalunda. De hade väl öfver tusende gånger beskådat föremålen, men aldrig så noga som i dag. De gingo in i den lilla trädgården, der de nöpo i buskar och träd, utan att

säga något, men ögonen stodo jemt i vatten. Slutligen kommo de på vagnen, derifrån de kastade ännu en lång blick på det fordna hemmet, hvarefter de körde åstad.

Vägen bar tätt förbi kyrkan, der Thore plötsligt stannade framför sjelfva porten. Han kastade stillatigande en blick på Elin, som hon godt förstod, ty hon kramade hårdt hans hand. De stego af och gingo in på kyrkogården, der de snart lågo försänkta i stilla bön på hvar sin grafkulle.

När de åter möttes vid vagnen, räckte Elin en evighetsblomma åt mannen, i det hon visade, att hon hade en dylik fästad vid sitt bernstenskors. Thore visade genast, att han redan hade en sådan vid den lilla ringen, som han bar i sin barm.

De sade icke heller nu ett endaste ord, men de nickade vänligt åt hvarandra, och deras ögon lyste af en himmelsk glans.

— — — — —

Några dagar sednare gick hela familjen om bord på ett fartyg i Göteborgs hamn och afseglade till Nord-Amerika.

Må Herran vara med dem, och måtte de icke blifva gäckade i sitt hopp inom det nya landet!!

Handwritten signature

Käre läsare!

Jag vet för tillfället icke mer att berätta om Thore Jönssons lefnadsöden, emedan det var sistliden höst, som han med de sina förtrodde sig åt det nyckfulla hafvet för att söka sin lycka bortom oceanens svallande vågor. Men det vet jag, att Sverige genom sina lagar och sitt behandlingssätt sålunda landsförvisat många tusende ärliga arbetare, som under alla tider varit behöfliga inom egna landamären. Jag vet äfven — och detta smärtar mig — att samma svårigheter för sin bergning, samma lidande och försakelse, samma hån och förakt, och ändå värre än som här förekommer i denna lilla berättelse, har den fattige arbetaren att utstå nästan öfverallt på landsbygden, ända ifrån Ystad till Haparanda, der det på många ställen råder ett slaflif, som vid närmare skärskådande torde vara fullt jemförligt med det som enligt beskrifning skall vara rådande i vissa stater af Nord-Amerika.

Detta är en hård beskyllning, men det är ännu hårdare att den är sann, hvilket jag i det följande skall söka bevisa genom en flyktig blick på vårt närvarande samhällslif. Härvid får jag på förhand anmärka, att jag icke grundar mitt omdöme på några hörsagor, utan på verkliga fakta. Jag har lefvat ibland folket hela min tid, och under de sednare åren genomvandrat de flesta af våra provinser, endast för att taga reda på folkets lefnadsomständigheter, hvilka jag därför tror mig känna temligen väl. Se här i få ord hurudan jag har funnit

Den allmänna ställningen i landet.

Sverige har obestriddigen under de sednare åren varit bra lyckligt i många afseenden, men det har icke förstått att taga vara på sin lycka. Jordbruket har gått framåt; vi ha haft goda grödor, vi ha exporterat mera af jordens alster än vanligt på utlandet; men ändå har icke den allmänna välmågan stigit, utan snarare aftagit och gjort det ännu värre för den fattige arbetaren i många stycken.

Då vi för tre år sedan hade höga priser på spannmål och ladugårdsprodukter, så började bonden att räta litet på sin krökta rygg. Han tyckte sig ha lefvat länge nog i brist och försakelse, och ville därför hädanefter lefva som andra menniskor. Han förbättrade kläder och föda, han förskaffade sig öfverflödiga lyxartiklar i boningen och präktiga vagnar på gården; han trodde att den goda tiden skulle vara alla dagar, och drog i anledning derutaf en hög vaxel på framtiden. Han uppmuntrades i sina sangviniska förhoppningar till betydlig del af köpmannen, som hade en ögonblicklig vinning dervid. Sålunda gingo penningarna sin väg, och han invecklade sig i ett skuldsättningssystem, som han under närvarande omständigheter har svårt att utreda.

Den goda tiden och de stora förhoppningarna hade vidare till följd, att en stor del af herreklassen slog sig på jordbruk, der de trodde sig kunna skära guld med täljknifvar. Bedragna i sin öfvermodiga tro och sina falska beräkningar, måste de nu för att någorlunda kunna hålla sig uppe, emedan de köpt eller arrenderat sina egendomar till högt värde, pressa all den must och

näring af jorden som möjligt, hvarvid denna utsuges hoc arbetaren förtryckes. Det är just hos dessa herrar landtbrukare som slafveriet har sin mörkaste punkt.

Jag får en gång för alla bedja läsaren bemärka, att jag både här och annorstädes talar om ställningen i allmänhet; ty jag vet ganska väl att det gifves ädla menniskor inom alla stånd och klasser.

Vinsten af den goda tiden har således reducerat sig till ett i ringa mån förbättradt jordbruk, emot hvad det kunnat vara; men ingalunda till en förbättrad välmåga inom landet; ty svenska folket torde i denna stund vara lika fattigt som 1810, då man påstod att riket lutade till undergång. Man tycker väl, att förmögenheten har stigit bland folket, då man på afstånd betraktar dess ställning, men gå det litet närmare in på lifvet, sök att tränga till roten af dess hemlif och du skall finna, att den granna ytan endast är ett lånadt sken, som till alla delar fördunklas af de mörka skuggor, som hvila i bakgrunden. Gör sedan en öfversigt på det hela, och resultatet skall blifva följande:

I en socken som har sextio bönder, kunna fem kallas rika, emedan de ha större hemman och äfven utlånta penningar; tio stå sig jemt, det vill säga, att de kunna draga sig fram, utan någon synnerlig svårighet; de öfriga fyratiofem äro fattiga. Deras hemmansdelar äro intecknade i privatbanken eller hos enskilda, nästan till sitt fulla värde. De måste kämpa af alla krafter och vigilera på alla håll, för att lefva ett lif, som är föga bättre än torparens eller statkarlens. I följd af deras dåliga affärer ligga de helt och hållet i

händerna på de förmögnare, hvilka de icke våga motsäga; och ha med detsamma ingen röst i församlingens kommunal-angelägenheter. I hvarje socken finnes en „fylkeskung,“ som, genom prestens medverkan och sina förnäma släktrelationer, lever och regerar efter godtycke. Han, med sitt lilla, mäktiga anhang, afgör allt som förekommer på sockenstämman, och de öfriga måste åtnöja sig med beslutet, huru rasande det än må vara beskaffadt. Kommer genom presten eller länsman- nen en förfrågan från högre ort om den allmänna ställningen, så svarar han genast i samråd med presten, att allt är välbestäldt inom kommunen; — det skulle vara en skamfläck på församlingen, om rätta förhållandet kom i dagen. Han och hans likar hafva dessutom ingenting att klaga öfver; de kunna så mycket lättare styra hopen efter sin pipa. Många rika personer äro långt ifrån att gilla en dylik regering, men dessa tillhöra merendels de stilla i landet, som icke gerna vilja ligga i delo med de makthafvande. De skaka betänksamt på hufvudet, och skulle gerna se att yxan gick, men de hafva icke mod att sjelfva hålla om skaftet. Det är emellertid sockenkungen, eller något af hans kreatur, som är ordförande i sockennämnden, som bestämmer fattighjonens underhåll, som har uppsigt öfver folkskolan, som är elektor vid riksdagsmannavalen, o. s. v. I många församlingar är denne en ärans man, men detta är gudnås icke händelsen i en bland tjugo.

Så går det i allmänhet till inom församlingen. — Låtom oss nu se hur det vanligen tillgår vid våra riksdagar; hvilka de män egentligen äro, som der föra na-

tionens talan: och det skall blifva oss klart hvarför landets ställning i det hela är så bedröflig.

Adeln i sin sjelfskrifvenhet representerar endast bördens och embetsmannaväldet. Presterna — den högre prelaturen och den andliga herrsklystnaden; emedan det yngre presterskapet, de egentliga arbetarne i Herrans vingård, hvilka bäst känna till folkets önsknigar och behof, icke hafva någon röst vid valet. Borgrarne — penningen och högfärden; ty en sprättig borsvinglare har ofta mer att säga på rådstugan än tio redbara borgare. Det skulle inte annars så många borgmästare komma till riksdagen, hvilka ha föga gemensamt med det verkliga borgerskapet. Bönderna — sig sjelfva och sina hemmavarande sockenkungar. Sällan blir den riksdagsman, som har allmogens förtroende. Det är vanligen den sockenkungen, som har gjort sig mest känd för att kunna klå den fattige. Undantag gifvas naturligtvis här som öfverallt.

Med en sådan kommunalstyrelse, som den ofvanförda, och en riksförsamling, sålunda beskaffad, har man föga ömhet att vänta mot det betryckta folket. De representera i första rummet sina egna intressen och anse det allmännas välfärd som en bisak, den de aldrig hinna med under sitt långa käbbel. Med godt samvete lägga de den ena dryga skattebördan efter den andra på det arma folkets skuldror. En och annan sann fosterlandsvän protesterar väl emot, men hans röst dör bort bland den frikostiga hopen, liksom ett

tynande eko. På detta sätt får regeringen aldrig höra den osminkade sanningen, och detta kan till någon del ursäktas hennes slöseri med statens medel.

Folket får under tiden betala fiolerna. Det lider i allmänhet mer än man kan tänka sig. På en knapp föda måste det städse brottas med en hård natur. Man säger, att bonden icke gerna vill förbättra sitt jordbruk, men besinnar icke att de flesta sakna medel till nya åkerbruksredskap. På många ställen ha tre eller fyra grannar slagit sig i kompani om en jernharf eller plog, dem de turvis begagna. Man säger vidare, att bränvinet har försämrat folkets moral och fysik, men besinnar icke att det haft mäktiga bundsförvandter i den usla föda och stränga arbete, som är deras gemensamma lott. Det är fattigdomen och förtrycket som gjort det mesta! En viss dåsighet har nedtryckt sinnena för allt medborgerligt framåtskridande. Skolorna anses som ett onus; och en blick i fattighusen kommer människovännen att rysa. Massan suckar under de dryga skatterna, som hvila på jordbruket, hvilka redan äro så kännbara, att om vår Herre skulle straffa oss med ett missvextår, så komme säkerligen våra jernvägsföretag att upphöra, ty hvar skulle man taga medel ifrån?

Folket lider dock djupast af det behandlings-sätt, som det får röna af sina mera lyckliga likar. På landsbygden, i de mörka skogarna, sker mycket som en stadsbo icke kan drömma om. Der finnas inga tidningar, som hålla tummen på vederbörande. Mycket barbari är därför rådande derstädes, och Gud hjelpe

de makthafvande, när de en gång, på den stora räkningsdagen, skola göra reda för sitt fögderi. Presterskapet och kronobetjeningen ha mycket på sitt samvete. Genom ett dylikt förfarande är arbetsklassens ställning här i Sverige så tryckande, att om den hade medel, och icke fosterlandskärleken hölle den tillbaka, skulle säkert hälften af befolkningen resa till Amerika.

Besinnar man nu, att nio tiondedelar af hela folkmängden är sysselsatt vid jordbruket, så kan man utan öfverdrift påstå, att tre fjerdedelar af svenska folket i mer och mindre grad lefver ett verkligt slaf lif, endast på det att den ena fjerdedelen skall få lefva kräsliga och utveckla en lyx, som drar pennin-garna ur landet, som förvekligar nationen, och som på intet sätt är öfverensstämmande med nordens natur. Detta kan aldrig vara rätt. Somliga människor äro visserligen skapade att befalla och andra att lyda, men herrarna böra besinna, „att de ock hafva en Herre i himmelen.“

Med ofvanstående vill jag för ingen del säga, att det fattiga folket till sin moraliska människa är ett tecken bättre än det rika; men det säger jag af min fulla öfvertygelse, att arbetsklassen lider en djup orättvisa, och att den högre klassen genom sitt uppförande är ett plågoris för allmänheten. Det blåser en qväfvande vind från samhällets höjder; det råder en falsk anda inom de högre kretsarne. Der lefves i allmänhet öfver tillgångarna; bikupan har för många fjärrilar och drönare i sitt sköte. Arbetet och dugligheten aktas ringa. Den sanna förtjensten måste stå

tillbaka för bördens och kryperiet. Vi ha i många delar rättvisa lagar, men dessa tillämpas med afseende på personen, och förfela derigenom sin bestämmelse. Penningen är den högsta värdemätaren på tidens väg, och för den måste äran och redbarheten vid alla tillfällen stå tillbaka.

Detta verkar demoraliserande på folket, och upp-tänder hat och bitterhet i deras sinne, hvilket mången gång urartar till våldsbragder, som gifva de högre klas-serna skäl till rättvis klagan. Dessa borde likväl i främsta rummet förbättra sig sjelfva, innan de beskärma sig öfver massans dålighet, ty allt ljus kommer ofvanifrån och icke tvertom, såsom de förmodligen skulle vilja. Det är visserligen vackert, att inrätta sockenbibliothek och hålla välgörenhetsmöten, men dermed är saken icke hjälpt. Det onda måste uppräckas med rötterna. De dryga skattebördorna måste lindras, om landet icke skall gå en alltför dystur framtid till möte. Det måste iakttagas en bättre hushållning med statens medel, och äfven i det enskilda lifvet, ända från höjden till djupet af samhället. Det måste ske en grundlig reform i många af förvaltningens grenar.

Men allt detta kan endast tillvägabringas genom en ändamålsenlig representationsförändring, der menniskan och icke allenast penningen har rösträtt.

Allmänna ställningen skulle derigenom snart få ett annat utseende, ty Sverige är rikt i all sin fattigdom. Kungen skulle omgifvas af ombud, som talade sanningen; den medborgerliga andan skulle vakna till lif och verksamhet, handel och industri skulle gå rastlöst fram-

åt, med jemna och säkra steg; jorden skulle gifva dubbel afkastning. Landet skulle icke längre sucka under fyra trångbröstade intressen; det skulle sammansmälta i ett stort och glädjande, som endast hade det allmännas väl i sigte; Sverige skulle med tiden blifva fritt, sjelfständigt och lyckligare än det någonsin varit.

Vi ha en god och mild konung, som vill det sanna och rätta; vi ha vidare en ung, kraftfull regent, som har mod till att göra det vackra valspråket gällande i verkligheten. Jag hyser derföre det glada hoppet, att om alla sanna fosterlandsvänner med allvar förenade sig i en gemensam bön till dessa ädla män, så skulle de gifva landet en ny Grundlag, i likhet med Norriges, eller ännu bättre; ty nog är det roligare att regera öfver ett fritt och lyckligt folk, än ett förslafvadt, knotande slägte!

Folket är i grunden godt och konungsligt sinnadt; men tålmodet kan en gång taga slut och utbryta i handlingar, som kunna hafva oberäkneliga följder... Må detta i rättan tid betänkas af alle som vederbör!

P. S. Mången skall säkert tycka, att ofvanstående tafla är målad i alltför mörka färger, men jag svarar: Gör dig först noga underrättad om förhållandet och döm sedan! Härvid vill jag icke råda dig till att besöka prestgårdarne och de förmögna bondhusen, såsom resande vanligen göra, då de skola förskaffa sig under-

rättelser om allmogens ställning. Nej, min vän! besök i stället de smärre gårdarne, de gömda tjällen i skogarnas djup, och du skall finna, att färgen har sin mot-svarighet. — Andra skola måhända tycka att den, nemligen taflan, andas ett illa doldt hat till rikedom och de högre klasserna. Jag kan på en dylik tillvitelse tryggt förklara, att jag icke hatar någon dödlig varelse på jorden, och att det endast varit kärleken till det rätta och fosterlandet, som styrt min penna.

Slutligen uppmanar jag alla ädla tidningsskrifvare, som hafva lägenhet dertill, att göra en promenad genom fäderneslandet för att taga reda på folkets verkliga ställning. De skulle få mycket att skriva om till mensklighetens gagn, som de nu i all sin lärdom icke kunna ana; ty man lär inte att känna folklifvet på stadens gator eller i studerkammaren.

Rättelse:

Sid. 53, 6 rad. nedifrån står: handen läs: kinden.

På C. F. Arwidssons Förlag

har utkommit och finnes att tillgå hos de flesta Bokhandlare i Sverige och Finland:

TIO PENNRITNINGAR af PEHR THOMASSON.

Innehåll: 1. Kärlekens makt. 2. Följderna af en kungsskjuts. 3. En Söndag vid Ramlösa. 4. Postbonden. 5. Mina barndomsvänner. 6. Kornjuden. 7. Gubben Strid och hunden Frid. 8. Sprätten. 9. Oscarsbalen i Slammerköping. 10. Ett ord till ungdomen. Pris, häftad: 1 rdr 50 öre rmt.

Om detta arbete, hafva följande tidningar uttalat sitt omdöme sålunda:

„Det guld som ligger på grunden af den Svenska nationalkaraktern har författaren älskat att lägga i dagen; och hvarje sinne, som icke förqväfts i civilisationens förfinande men ofta förstelnande former, skall utan tvifvel läsa med deltagande dessa osökta berättelser, tecknade af en känslig och naturfrisk skalde-själ. — Det lilla arbetet slutar med tvenne versifierade stycken: „Oscarsbalen i Slammerköping“ samt „Ett ord till ungdomen,“ hållet i en ädel och kraftfull anda.“
Posttidningen.

— — „Mer novellistiska äro de begge vackra berättelserna „Kärlekens makt,“ samt „Gubben Strid och hunden Frid,“ hvilken sistnämnda utan gensägelse är samlingens perla och ett bland de bästa stycken af denna art i vår litteratur. Författarens pennritningar vittna om en lätt och ledig hand, som styres af *hertat*. Derfor är han mäktig att, utan ansträngning, med få och enkla drag, tala till läsarens känsla, att röra och värma hans hjerta. Styrka i det burleska saknar han icke heller; han kan med några grofva linier skapa figurer, sanna och lifslevande i all sin befärdhet.“
Göteborgs Handelstidning.

„Totalintrycket af dessa pennritningar har för vår del varit ganska angenämt och endast kunnat väcka den uppriktiga önskan att snart få se mer af samma hand.“

Illustrerad Söndagsmagasin.

„Den bekanta folkskalden har i dessa pennritningar, såsom han kallar sina yngsta litterära barn, gifvit några smärre noveller och skizzer, hvilka säkert skola läsas med nöje af mången. De ega samma egenskaper, som man förut funnit hos hans sångmö, nemligen enkelhet, flärdlöshet och hertats renhet.“

Illustrerad Tidning.

Robert Bruce. En romantiserad skildring ur Skottlands historia. Af Grace Aguilar. Förf. till „Qvinnans Vänskap,“ „Lifvet i Hemmet,“ m. fl. Öfversättning från Engelskan af W. B—t. Komplett i 2 delar. Pris, häftad i kulört omslag 4 rdr 50 öre. Inbunden i clothband 5 rdr rmt.

Af omdömen i engelska Journaler öfver denna bok meddelas följande:

Ett intressant och lyckadt försök att sammanbinda idealiserade karaktersteckningar med historien. Lika vackra som sanna äro de skildringar af qvinnohjertat, för hvilka vi hafva Grace Aguilars penna att tacka. Det är detta som ger ett sådant behag åt hennes arbeten, och i Robert Bruce skall läsaren med nöje återfinna dessa teckningar i Isolines och Agnes' samt Isabellas af Buchan karakterer. *Literary Gazette.*

Huru rik var icke Grace Aguilars själ! Hvilken tidig utveckling af själens krafter, af tankeförmåga, känsla, smak, fantasi, sann och innerlig vältalighet! Robert Bruce skrefs i hennes tidigare ungdom, men är full af skönheter. Grace Aguilar kände qvinnohjertat bättre än någon af samtida författare, och i hvarje nytt arbete af hennes hand återfinner man samma mästerliga uppfattning och skildring af qvinnans känslor och bevekelsegrunder. Robert Bruce erbjuder tillika behaget af en särdeles intressant berättelse, som oemotståndligt fångslar uppmärksamheten och håller läsaren i jemn spänning ända till sista sidan, och då skall han med en känsla af saknad bortlägga boken. *Critic.*

Hjelden vid Bannockburn har gifvit stoff till oräkneliga berättelser på vers och prosa; men ingen skildring af denna ryktbara tid hafva vi funnit lärorikare än Robert Bruce. *Britannia.*

Denna bok kan anses som grundlig historia, men är likväl så intressant som den snillrikaste roman. Sir Walter Scott hade ej behöft skämmas för den, om hans namn ståt på titelbladet i stället för Grace Aguilars. *Buoks Chronicle.*

— — — Denna särdeles fångslande roman vittnar om en ledig penna och är skrifven med entusiastisk energi och gripande vältalighet. Vi förvånas ej öfver den elegans, den pathos och värma, hvarmed Miss Aguilar målar kärleksscener; men desto mer förvånas vi öfver den eld och noggrannhet, hvarmed hon framställer uppträden af faror och död. *Observer.*

Robert Bruce skrefs då Grace Aguilar, ännu i sin fulla intellektuella kraft, utkastade planer till flera större verk; och det säges ha varit hennes älsklingsarbete; också är denna roman af ett fångslande intresse. *Sharps Magazine.*

Fysiologi för unga fruntimmer,

i korta och lättfattliga samtal. Öfversättning från Engelskan. Pris, häftad: 1 r:dr r:mt.

Innehållande: I. Hvad betyder Fysiologi? Hvertill gagnar den? Naturens lagar böra kännas af alla åldrar och samhällsklasser. Helsan, lifvets högsta goda.

II. Fysiologien lærer oss att bevara helsan och att förekomma sjukdomar. Huden består af tre lager: den yttre huden, eller sjelfva skinnet, slemhinnan, och den inre, eller egentliga huden. Utdunstning. Köldens inverkan på skinnet. Skinnet ömtåligast i späda åren. Dödligheten bland barn, som äro utsatta för köld.

III. Försvar för Fysiologien. Qvinnan i de högre klasserna är ömtåligare än qvinnan bland folket eller allmogen. Vatten och grofva handdukar. Vädring af sängkläder och sängkammare. Amerikanarnes uraktlåtenhet att tvätta sig. För litet eller för mycket beklädnad; båda delar lika skadliga. Våta fötter.

IV. Skinnet suger åt sig; exempel derpå hos en hund. Giftiga utdunstningar insugas genom skinnet. Solsken och dagsljus välgörande för skinnet. Skinnet, känselns organ. Sinnesrörelse inverkar på skinnet. Starka och friska personer mindre känsliga för köld än sjuklingar.

V. Naturens lagar oföränderliga och lydningen därför källan till lycka. Muskler. Kroppsrörelse; nödvändigast för ungdomen. När är hvilan ingen hvila? Själen inverkar på musklernas spänstighet. Vanskaplighet en följd af vecka muskler. Fransosernas återtag från Moskwa. Anekdot.

VI. Emellan själen och musklerna borde finnas likstämmighet. Kroppsrörelse borde afpassas efter krafterna. Trånga snörlif. Tiden för kroppsrörelse. Pojkar och flickor uppfostrade som om de hvardera tillhörde skilda släkten.

VII. Olika slags kroppsrörelser. Ungdomen öfveranstänger oftast sina muskler. En läkares yttrande om nödvändigheten att studera fysiologi. Rida. Målskjutning med pil och båge. Läsa högt. Benen ega tvenne olika beståndsdelar.

VIII. Benens blodkärl och nerver. Opphörlig förvittring och förnyelse. Benen olika i ungdomen, mannaåren och ålderdomen. Hufvudskålen minskas och förstoras i förhållande till hjernan. Bröstkaviteten, liten i barnaåren, förstoras i mannaåldern och förminskas åter i ålderdomen. Fysiska och moraliska lagar lika bindande. Sanning.

IX. Blodens omlopp. Lungorna. Röd, arteriel blod. Mörk, venös blod. Lungorna in- och utandas. Lungsot. Äktenskap.

Penningar och helsa. Otillräcklig föda skadar lungorna. Bibehållandet af deras naturliga form nödvändig. Bröstets fria utveckling. Snörlif. Sorg förorsakar lungdot.

X. Syrgas eller lifsluft. Kolsyrgas. „Svarta hålet“ i Calcutta. Skalden Crabbe. Dålig luftvexling i kyrkor. Gas. Verkan af dålig eller förskämd luft på friska och starka personer och på sjuklingar. Kroppsvärme.

XI. Olika sätt att stärka lungorna. Doktor Fellenbergs skola i Bern. Klättra i berg. Rida. Larmande lekar nyttiga för barn. Förkylnings-lungdot. Nervsystemet och hjernan. Första vilkoret för en frisk hjerna är att den är riktigt formad. Äktenskap.

XII. En mors omsorger erfordras tidigare än man tror. Jacob VI:s försvar för sin feghet. Många vansinniga föddes under fransyska revolutionen. Andra vilkoret för en frisk hjerna är riklig tillgång på blod. Svält förorsakar galenskap. Följderna af hjernans överksamhet. Utrikes badorter.

XIII. Hjernans omåttliga ansträngande. En blick i det inre af hufvudskålen. Skrofulösa barn ofta brådmogna. Småbarnsskolor. Exempel på ett brådmoget barn. Amerikanska uppfostringsannaler. Sir Humphrey Davy. Sir Walter Scott.

XIV. Tiden då hjernan bör öfvas; ej straxt efter måltiden eller ansträngande kroppsarbete. Morgonstunden bäst. Fattningsgåfvor. Deras öfning. Vildar visare i uppfostringskonsten än vi. Begär efter beröm. Vålgörenhet. Rättvisa. Ädla och gudfruktiga människor lida lika med de elaka, om de förgå sig emot de fysiska lagarna. Sjukdomar böra tillskrifvas oss sjelfva och ej en allgod försyn.

Shatemucs Höjder. Af Elisabeth Wetherell, förf. till „Stora, vida Verlden,“ „Queechy“, m. fl. Pris, häftad 4 rdr rmt. Genom „Stora, vida verlden“ har författarinnan hos den läsande allmänheten i hela den stora vida verlden förskaffat sig ett namn, som hon äfven i sitt nyaste arbete, „Shatemucs Höjder“, på ett lysande sätt häfdat. Man återfinner här samma liflighet och naturlighet i skildringen af karakterer och naturscener, och den renaste moral genomgår det hela, hvarföre vi på det högsta vilja rekommendera det, såsom en både angenäm och tillika nyttig och bildande läsning för ungdomen.

DRED. En berättelse från det stora olycks-träsket, af Mrs Harriet Beecher Stowe. Pris, 3 rdr rmt.

DJUPA SANNINGAR I LÄTTA DRÄGTER.

*En samling Parabler af Mrs. Alf. Gatty.
Öfversättning från fjärde engelska upplagan
af E. N—n. Pris, häftad: 1 r:dr r:mt.*

Engelska pressen har nästan enhälligt tilldelat detta lilla älskliga arbete de bästa löford, hvaraf vi här meddela några korta utdrag:

„Det var ingen oäfvnen idé att nedstiga till insektriket och derifrån hemta visdomens läror, såväl verdsliga som andliga. Detta har författarinnan gjort på ett både enkelt och förnuftigt sätt. Lärorna äro i sig sjelfva värderika och meddelade på ett behagligt sätt.“ — *Athenæum.*

„En af de näpnaste små böcker i den vägen som vi sett på länge. Moralen är aldrig tvungen eller framdragen på ett onaturligt sätt, såsom annars ofta är fallet; den poetiska ådern som genomlöper den, påminner om Andersen, ehuru den på intet vis kan kallas en efterhärming af hans sagor.“ — *Guardiant.*

„Här finna vi läror om hopp, tålmod, lydnad och kärlek, framställda med ett intagande behag, och tillämpade på ett ytterst qvickt och sinnrikt sätt. Egnade till att förtjusa och göra ett djupt intryck på ungdomliga sinnen, samt tillika förfriska de äldre och mera erfarna, skola m:rs Gattys Parabler säkert vinna en stor popularitet.“ — *Britannia.*

„En af de mest förtjusande små böcker som vi sett på länge, med ett förträffligt syfte, utarbetadt på ett ypperligt sätt. Den passar lika bra för vår älskade drottningens konungsliga barnkammare, som för de fattigaste barn i riket hvilka äro i stånd att läsa den.“ — *Era.*

„Qvick, intressant och lärorik.“ — *English Churchman.*

Familjefejden. Berättelse af **Adam Hornbook.**
Öfversättn. från engelskan. Pris:
3 rdr rmt.

Skogsblommor, plockade af **La Straniera.** Pris:
häftad i glacé-omslag med guld-
tryck 1 rdr 50 öre rmt.

Valerie. En sjelfbiografi af **Kapten Marryat.** Öfversätt-
ning från engelskan. Pris, häftad: 1 rdr 50
öre rmt.

Det Bergade Lammet, eller ett tre-årigt barns lefnadsteckning;

ning; jemte några vinkar om en christlig uppfostran. Af dess moder. Öfversättning från Engelskan. Med ett förord af J. F. Johansson. Lektor och Kyrkoherde. Pris, häftad: 1 r:dr. Inb. 1 r:dr 50 öre rmt.

Som inledning till några utdrag ur detta lilla arbete, meddelade i Pastoral-tidning, utgifven af Biskopen m. m. G. D. Björck, yttrar utgifvaren: „Af barns och spenabarns mun hafver Du fullkomnat lofvet. Matth. 21: 16. — Sanningen af detta Gudomliga vittnesbörd bevisar sig säkert oftare der, hvarest christeliga föräldrar af Guds Anda drifvas att till Herren Christus, hvilken de sjelfva känna och älska, leda sina barn. Deras böner uppstiga då ofta till Gud och deras Frälsare derom, att Han ville gifva dem visdom och nåd att rätt bedrifva barnens christliga undervisning och uppfostran; de dröja icke dermed, tills barnen hunnit lära hvarjehanda annat och deribland icke minst hvad verdens furste med onda ord och exempel troget förestafvar dem. Och samme Guds ande, som gifver sådana föräldrar håg och allvar i en angelägenhet, hvilken är nästan den viktigaste och ansvarsfullaste, som af Herren blifvit dem anvisad, sätter dem och i stånd att varseblifva Guds Rike i barnens själar, der verden lika litet, som annorstädes, kan se detsamma. På våra tider, då Baptisterne icke vilja erkänna Döpelsens kraft på barnens hjertan, vore det i vår tanke ej otjenligt att från verkligt christliga föräldrars erfarenhet samla öfvertygande bevis på tillvaron af de väsentliga dragen af ett sannt andeligt lif hos sådana barn, hvilka ännu ej mistat den dem vid inträdet i verden skänkta nådesdelaktigheten. Ett af de mest talande exempel i nämnda hänseende gifver oss en liten skrift, utgifven i London 1851 *) och innehållande minnestekningar af en moder efter hennes i ganska tidig ålder hädankallade lille son. Något utomordentligt visar sig väl i detta barns historia genom den alldeles ovanligt tidiga utvecklingen af dess förstånd; men då i taflorna ur hans andeliga lif man märker alla väsentliga stycken af de trognas nådastånd, ligger deri, såsom i hvarje annat troende barns, ja vi ville säga i hvarje uti barndomen döpt Christens, inre och yttre lif, en kraftig vederläggning af Baptismens mest framstående grundsatser. Antagom ock ett barn, stående i nåden vid en något sednare period af barnaåldern, t. ex. 4—7 år gammalt; och intet af själsutvecklingens naturliga vilkor skulle göra otroligt, att

*) År 1857 utkom åttonde upplagan, hvarifrån öfversättningen är verkställd.

nåden hos ett sådant barn skulle kunna uppenbara sig i dylika yttringar, som de, hvilka göra den historia, ur hvilken vi här lemna några utdrag, så älsklig och uppbyggelse-rik. Original-erbjuder dessutom flera förträffliga vinkar för små barns christliga uppfostran och förtjenade äfven i sådant afseende att återgifvas på Svenska framför många andra temligen tvetydiga skrifter, som på sednare åren i ej ringa antal blifvit från Engelska språket öfversatte och bland vårt folk utspridde.

I sitt förord till den Svenska upplagan säger Herr Lektorn och Kyrkoherden **J. F. Johansson**:

Det lilla arbete, som härmed, i svensk språkdrägt, lägges inför svenska allmänhetens ögon, är en barnbok i ordets vidsträcktare betydelse. Det är en bok icke blott för barn, utan äfven om ett barn, som på samma gång som det var utrustadt med icke vanliga naturliga själsanlag, inom den korta tiden af tre år (ty föga öfver denna ålder hann det barn, som är bokens hjälte) uppnådde en andlig utveckling, hvilken endast få christna, under en mångdubbelt längre lifstid, torde upphinna. Bokens författarinna är, såsom redan titelbladet utvisar, barnets moder; den enda, som kunde lemna en sammanhängande följd af dessa tafior, hvilka npprullades — i barnkammaren. Den som först fästade svenska allmänhetens uppmärksamhet på detta i sitt slag, om ej enda, dock sällsporda arbete, var utgifv. af Svensk Pastoral-Tidning, som i årg. 1855 N:o 3, meddelat några drag ur det älskliga arbetet, samt anbefallt detsamma till öfversättning.

Denna önskan är nu uppfylld. Af van hand återgifvit på vårt språk, öfverlemnas nu detta arbete, hvilket i sitt hemland rönt så mycken framgång, i svenska allmänhetens händer. Då bokens hjälte är ett tre-årigt barn är klart, att allt, som här möter, måste bära barndomens prägel. Vi finna här, huru lik-som det finnes underbarn i naturligt hänseende, t. ex. i skaldekonst, tonkonst o. d., det likaledes finnes underbarn i andlig måtto, i tro och kärlek m. m. Vi finna här jemväl, hvad äfven utgifv. af Svensk Pastoral-Tidning i sin anmälan antyder, arten och vigten af döpelsenåden, sådan den meddelas de späda barnen redan vid lifvets början. En herrligare utprägling af denna nåd än hos detta ovanliga barn låter knappast tänka sig. Man ser att ett himmelskt frö är utsådt i barnets själ. Man kan följa huru detta frö, vårdadt af christliga föräldrars händer, skjuter brodd, bär frukt. Ur denna det nyfödda barnahjertats tro upp-växer en kärlek som icke blott omfattar de närmaste föremålen, föräldrar, sköteskor m. fl., utan som småningom vidgar sig till alla. Hvad som utmärker denna kärlek framför annan barnakärlek, och som bevisar dess högre ursprung, är äfven det, att den vill draga allt till — Frälsaren. — — — — —

Näst barnet som utgör hufvudbilden på den älskliga tafian, tager modrens bild af detsamma läsarens uppmärksamhet i anspråk. Det är visserligen icke hennes mening att synas. Hon vill teckna endast sin älskling, icke sig sjelf. Men just denna tillbakadragenhet fäster läsarens uppmärksamhet vid den Maria, icke med Christus-barnet, men med en af dess skäraste afbilder, i sin famn. Hon är ett mönster, denna moder, inom hemmets för främmande ögon fridlysta krets, af gudsfruktan, ömhet, visdom, med ett ord, af alla, i christlig mening, moderliga dygder.

Att en sådan bok skall kunna bereda icke blott barn, icke blott mödrar, hvilka tillsammans bilda det christliga samhällets begge grundtyper, utan och hvarje medlem af detta samfund, till hvad ålder eller kön han må höra, en sann både uppbyggelse och glädje, torde icke betviflas. Alla behöfva vi uppfriiskas ur det christliga hemmets städse qvällande lifsåder.

Vigtskålarne. Roman af Pilgrimen, förf. till „Pehr Brahe den Yngre,“ m. fl. Svenskt Original. Pris, häftad: 3 rdr rmt.

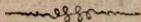
Lyckans Ögonblick. Af F. W. Hackländer. Förf. till „Europeiskt Slaffif,“ m. fl. Pris: 2 rdr rmt.

KONSTEN ATT VARA OLYCKLIG. Af J. T. de Saint-Germain. (Förf. till „En Knappnål.“) Öfversättning från franskan. — Pris: 1 rdr rmt.

Mannen af Börd och Qvinnan af Folket. En teckning ur verkligheten af Fru Marie Sophie Schwartz. Förf. till „De Värnlöse“, „En fåfång mans hustru“, m. fl. Svenskt Original. Pris, häftad: 2 rdr 50 öre rmt.

HEMMA. En Genremålning af Onkel Adam. Pris, häftad: 2 rdr rmt.

Waldemarsborgs Fideikommiss. Episoder af Onkel Adam. Pris, häftad: 2 rdr rmt.

6000128533

Göteborgs universitetsbibliotek

